

NAŠ TOVARIŠ TV 15

Št. 48 6. december 1979 Leto XVII

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice - v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za posredovanje in razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978

Glavni urednik:
DRAGO VRESNIK

Odgovorni urednik:
SILVO TERSEK

Novinarji:
Živa Droie, Milenko Strašek, Milena Štrajnar, Tone Urbas, Bojana Zokalj-Jesih

Lektor-redaktor:
Katja Hvala

Tehnični urednik:
Sine Kovič ml.

Tajnica uredništva:
Mara Okorn

Telefon uredništva: 327-780

Letna naročnina 180 din, za inozemstvo 190 din, posamezna številka v prosti prodaji 4 din

Uprava in naročniški oddelk:
Miklošičeva 28/I, p. p. 598, 61001 Ljubljana

Telefon uprave: 320-486

Tekoči račun:
Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772

TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

Rokopise pošljite na naslov:
Uredništvo TV-15, Miklošičeva 28/I, p. p. 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/1-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

Tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35

Nova tovarna - nova zmaga

Večtisočglava množica delovnih ljudi se je v sredo, dan pred praznikom republike, zbrala na osrednji ljubljanski proslavi v tovarni Litostroj. Na slovesnosti so položili tudi temeljni kamen za nov objekt v sklopu rekonstruirane livarne jeklene litine. Novo Litostrojevo tovarno viličarjev in mobilnih dvigal pa je izročil svojemu namenu Franc Leskošek-Luka. Slavnostni govornik na slovesnosti je bil Marko Bulc, član CK ZKJ in vodja slovenske delegacije v zboru republik in pokrajin. Pester kulturni spored so izvajali učenci industrijskega centra Litostroj, litostrojska pihalna godba ter člani ljubljanske opere.

Takšen razvoj je bil možen predvsem zaradi med NOB skovanega bratstva in enotnosti

V državi z več narodi in narodnostmi je bilo mogoče uresničiti takšen razvoj predvsem zaradi med NOB skovanega bratstva in enotnosti. Vse preizkušnje je bilo moč uspešno prestati zaradi odločne politike komunistov, ki so že pred vojno zastopali splošne ljudske interese, med vojno mobilizirali vse napredne ljudi za boj proti okupatorjem in po vojni z vso doslednostjo organizirali izgradnjo družbenega sistema, ki na prvo mesto postavlja ustvarjalce dobrin, potrebnih ljudem in nadaljnjemu družbenemu razvoju ter vse bolj omogoča, da ljudje sami odločajo o pogojih in rezultatih svojega dela ter preko svojih delegatov tudi o skupnih družbenih vprašanjih.

Izredno vlogo pri tem imajo tudi tisti posamezniki, ki so najgloblje razumeli razvojne zakonitosti družbe, ki so vse svoje znanje in sile posvetili boju za dobrobit delovnega človeka in odločno vplivali na socialistično naravnost ustanov našega sistema socialističnega samoupravljanja. Imeni Tito in Kardelj sta najmočnejše povezani z vsemi najpomembnejšimi napori, odločitvami in uspehi pri graditvi naše socialistične družbe.

Kljub doseženim uspehom, ki jih lahko vsakdo uveljavlja, vsak na svoj način in na svojem področju, so nujen spremljevalec tega razvoja nekatere težave, ki naš napredek zavirajo. Večji del gre za težave, ki običajno spremljajo zelo hiter, morda celo prehiter razvoj, pri čemer so želje po napredku večje od razvojnih možnosti. To pa pogosto tako zastruje razmerja med razpoložljivimi sredstvi in porabo vseh vrst, da je zaradi tega ogrožena stabilnost gospodarstva, s tem pa je lahko načeta tudi splošna družbena stabilnost. V takem položaju je otežen boj za večjo produktivnost, za boljšo kvaliteto proizvodov, za večanje blagovne menjave z inozemstvom, za varčevanje in še za vrsto drugih dejavnosti, ki so tako imenovani kvalitetni faktorji gospodarjenja in razvoja in od katerih je v največji meri odvisen uspeh spreminjanja dokaj težkega stanja. Vse naše dosedanje izkušnje kažejo, da je za uspešno obvladovanje in premagovanje teh težav treba čim uspešneje uveljaviti samoupravljanje na vseh ravneh. Za to ni nobenega nadomestila, še najmanj z uveljavljanjem nesamoupravnih, tehnokratskih in administrativnih ukrepov, ki so že doslej odpovedali ob vsaki nekoliko resnejši preizkušnji.

Iz govora Viktorja Avbija ob otvoritvi doma 14. divizije v Senovem

Pogovor z narodnim herojem Jožetom Borštnarjem

Vizija in stvarnost
str. 5

Spomini na Pleterje
str. 6

»Galicija« – ilegalna partijska ročna tiskarna
str. 11

Z enajstega srečanja pionirjev dopisnikov

Poguma nam ne manjka, mar ne?
str. 19

Govorili so, da je bil Franjo hraber borec
str. 20

Stane Dolanc:

Nikoli ne bomo dovolili, da bi versko svobodo zlorabljali za pritisk

Stane Dolanc, član predsedstva centralnega komiteja ZK Jugoslavije, je 25. novembra 1979 govoril na slovesnosti v Trebnjem in med drugim poudaril:

Tako je verski časopis »Družina«, ki izhaja v Ljubljani, v eni izmed zadnjih števil prekoračil smisel, zaradi katerega izhaja in zaradi katerega ima svoje mesto v našem družbenem življenju. Avtorji se s tem, ko na straneh verskega časopisa razpravljajo o našem političnem sistemu in vlogi vernika, izključujejo iz demokratične fronte ljudi, ki grade socializem, saj postavljajo vprašanja, ki niso ne cerkvena in ne religiozna, temveč zadevajo vso našo skupnost in so stvar naše skupne odgovornosti.

Nikdar in nikoli ne bomo dovolili, da bi versko svobodo, ki je ni bilo nikoli toliko, kot je v naši družbi, zlorabljali za pritisk na vernike in njihovo samoupravno opredelitev. Verniki prav dobro vedo, da je bilo verske svobode mnogo manj še prav posebej tedaj, ko je bila politična oblast v rokah klerikalnih političnih strank. Verniki v našem samoupravnem sistemu ne potrebujejo posrednika, ki bi v imenu vere in cerkve ocenjeval njihovo enakopravnost ali neenakopravnost. Takšno posredništvo je lahko zelo blizu težnji, ki je zgodovinsko ovržena, da je ta ali ona cerkev varuh in predstavnik naroda, in predstavi, da je religija bistvena značilnost posameznega naroda ali edini način njegovega življenja. S tem bi zanikali vrednost kulture in delovnih, materialnih, socialnih ter revolucionarnih vrednot, ki jih je ustvaril oziroma osvojil slovenski narod.

Žika Radojlovič:

Strateški pomen običajnih stvari

Na seji republiške konference Socialistične zveze delovnega ljudstva Srbije so govorili o aktualnih nalogah pri urejanju sistema splošnega ljudskega odpora in družbene samozaščite. Uvodne besede je imel podpredsednik Žika Radojlovič, ki je med drugim dejal:

Ne smemo z lahkoto prehajati preko graj delovnih ljudi. Treba je imeti pred očmi, da činitelji ekonomske in politične stabilnosti niso enkrat za vselej dane kategorije, za njih se je treba nenehno in uporno boriti ter razvijati občutljivost proti vsem pojavom in tendencam v praksi, ki to stabilnost podirajo. Obstaja vrsta vprašanj, ki na prvi pogled nimajo tako imenovanega strateškega pomena, a vendarle v veliki meri vplivajo na stanje in razpoloženje delovnih ljudi in državljanov. Tu mislim, na primer, na resne probleme na področju preskrbe, kar vnaša nemir in nezadovoljstvo pri ljudeh. Prepozno je obveščanje javnosti o tem, kaj je nemarnost in neodgovornost tistih, ki za to skrbijo, in kaj je posledica objektivnih okoliščin. Ne smemo lahko prehajati niti preko pogostih graj in kritik delovnih ljudi in državljanov na račun administracije v nekaterih institucijah, v upravi, družbenih službah, servisih ali pri okencih. Zato mora Socialistična zveza začeti najširšo družbeno akcijo in zaostri odgovornost za odpravo takšnih pojavov.

Marija Todorović:

Tam, kjer se dela – so ženske enakopravne, tam, kjer se odloča – jih ni

Marija Todorović, izvršna sekretarka predsedstva centralnega komiteja ZK Srbije:

Ko smo obiskovali delovne organizacije, smo imeli priložnost slišati: »Tam, kjer se dela – so ženske enakopravne, tam, kjer se odloča – jih ni!« Vsi tisti, ki se borijo za spremembo položaja ženske samo zato, ker je ženska oziroma mati, in ne za spremembo odnosov, v katerih bo ustvarjalec dohodka, samoupravljalca, v resnici dvomijo v enakopravno ustvarjalno vključevanje žensk kot subjektov samoupravnih produkcij-skih odnosov in skupnega družbenega življenja. Skozi takšna stališča, ki so še vedno prisotna, se prebijajo stanki stare zavesti.

KOMENTAR

Na limanica medlega prepričevanja

V naravi stvari je, da se iz problemov običajno rojevajo novi, še hujši, ki jim spet sledi plaz obrobni nevednosti, tem pa nesoglasja, glavoboli, prerekanja, prazni dogovori, jalova sporazumevanja. Natanko to, česar ne bi bilo treba, če bi skalovje nad cesto podprli takrat, ko se začena krušiti in ne takrat, ko je promet že zaprt. Slednje je kaj pogosto v naši vsakdanji praksi.

»Zadeva Šarič« je v Slatini Radenci, sicer mirnem, kar nekam idiličnem zdraviliškem kraju, čez noč obrnila idiliko na glavo. Nekdo je pač šel nekemu na limanice, naredil nekaj, kar ne bi smel, nekaj, kar je bilo v celoti dogovorjeno že lep čas: o zadevi Šarič smo, tovariši, razčistili, torej tega ne bomo več vlekli na beli dan. Pa se je zataknilo (nič posebnega!) in hudo obrabljena tema je spet postala aktualna. Zgodovinske neresnice so se znova pojavile, četudi je bil vzrok za takšno ravnanje le en sam človek, ki je samovoljno objavil v glasilu Zdravilišča, trmasto in vmes dogovorom navkljub, nekakšne svoje resnice. In vendarle bi se težko reklo, da je bil za to vzrok le en sam človek. Rokopise bi moral pregledati še kdo drug, preden bi zašli v tiskarno. Je izdajanje glasila neke delovne organizacije stvar peščičev ljudi, ali še kaj več?

Borci, ki se zdravijo v Slatini Radenci, so bili zaradi zapisa v našem časopisu razburjeni. S tako naravnanimi čustvi so skalili mir na občinskem odboru združenja zveze borcev v Radgoni. Ni pa ostalo le pri tem. Z »zadevo Šarič« so se morda nekoliko preveč občutljivo spotaknili še ob kopici drugačnih nevednosti, ki jim križajo poti v njihovem vsakodnevem miru ali nemiru v Zdravilišču, kjer naj bi pozabili na skrbi, si pozdravili bolezn, zaradi katerih so prišli semkaj iz vse Slovenije. Na jesen, kajpak, na zimo!

Do vrelišča razvneti duhovi – kjer je ogenj, je tudi dim – so pozvali z dejstvi, ki odgovornim v Zdravilišču nikakor niso mogla biti povšeči. Predolgo je treba čakati na zdravljenje. Običajno poteče od dne, ko je napisana napotnica, do dne, ko borec odide v zdravilišče, šest pa tudi več mesecev, kar vsi po vrsti menda pa prihajajo v zdravilišča na jesen, zimo. V zdraviliščih je vse prepogosto moč naleteči na vedno iste obraze. Borcem dajejo slabše sobe. Z njimi ne ravna tako kot z drugimi. Prednost imajo tuji

gosti. Hude besede padajo na račun nemških gostov, ki jim menda posvečajo veliko več pozornosti, kot bi bilo normalno. Tudi sprejem šepa: drugo ali celo tretjerazrednost gosta, borca, je več kot očitna. Borci očita: to je problem slovenskih zdravilišč, ne le radenskega. Toda, Radenci postajajo tovarna zdravja, brez toplote, razumevanja. Groba resnica: nekateri omalovažujoče gledajo na borce in zviška. Smo res na stranskem tiru po vsem, kar smo zmogli pretrpeti za to našo sedanost?

In tako je nedolgo tega v Slatini Radenci postalo očitno, da je »zadeva Šarič« obrobna stvar. Borci, zbrani na sestanku, so obtoževali, kar prevečkrat z nekakšno hudo neobjektivno bližino občutljivosti, ki prinaša s sabo zamagljene poglede, bolj pa preseneča to, da so si bili zaradi nekaterih stvari na moč enotni in o kakšni neobjektivnosti ne bi mogli govoriti. Na primer, ko so razburjeno govorili o rokih čakanja in za katere so jim odgovorni v zdravilišču pojasnili, da zanje ne morejo prevzeti odgovornosti, ker je to urejeno z zakonom, ki določa da morajo borci čakati največ šest mesecev. Torej pač čakajo najdaljšo dobo, določeno z zakonom. Sobe niso najslabše, so odvrnili. Tudi odnos ni tako slab, so pritaknili. Borci se s tem niso strinjali. Najbrž tudi nikjer ni z zakonom določeno, da bi morali borci v zdravilišče prav v jesenskem in zimskem času. Razporeditev skozi vse leto, enakomerno, tako pač pa kot za vse druge, bi bila seveda na mestu. Najlažje pri vsem tem je naučiti ljudi obnašati se. Tako kot smo zapisali ničkolikokrat v kdove kolikih dokumentih, ki bi morali biti z vso svojo težo nenehen kašipot.

Navsezadnje v Slatini Radenci, na dolgem, žolčnem sestanku, kjer ni manjkalo slabe volje, občutljivosti, uradniške resnosti in zadržanosti, niso odkrili nič novega, bilo je zgolj premlevanje že znanega. A več kot očitno je nekaj. O medsebojnih odnosih, ki bi jih lahko uredili takrat, ko se začno krhati in ne takrat, ko mora vročo juho srebati tudi vsa družina na čelu z družbenopolitičnimi organizacijami neke sredine, smo ničkolikokrat pisali in tako zadeve hočeš nočeš postajajo postane, prežvečene in, kar je najhujše – do skrajnosti neresne. Hudo je tudi to, da so za te stvari vendarle vedeli vsi, pa če so bile takšne, kot se jim očita ali ne, naredili pa niso nič. Iz neznanih razlogov so v Zdravilišču Radenci ukinili pogovore z gosti, kjer so začasni prebivalci te, ne tako male družine z različnimi navadami, razčiščevali svoje tegobe in tegobice. Zdaj, ko je temperatura znova pri vrelišču, jih bodo menda spet uvedli. Tako so rekli.

Tudi je treba pritrditi vodilnim iz Zdravilišča, da je za marsikaj krivo pomanjkanje prostora, zdravstvenega kadra. Toda, s čim naj opravičimo – in ne le v Zdravilišču – pomanjkanje razumevanja, toplote, vsega tistega, kar nas postavlja na neko višjo raven, pred manj razvite vrste? Da borci, recimo, ne smejo – in ne le borci – igrati karte v avli hotela A kategorije, če tako piše v njihovih pravilih, bo že treba razumeti. Toda to se da povedati tudi prijazno, ne nazadnje tudi šaljivo, človeško toplo in prijetno. Da je volk sit in koza cela, največkrat ni treba skoraj nič.

»Zadeva Šarič« je na žalost morala pokazati, da nekaterih stvari pri nas enostavno nočemo razumeti, kaj šele, da bi jih bili pripravljeni tudi storiti.

Milenko Strašek

NAMESTO KOMENTARJA

Teden ima sedem dni, od teh pet delovnih

Ponedeljek:

»Prosim, če me povežete s tovarišem predsednikom.«
»Vas ne morem, ker ga ni v pisarni. Pravkar je prerezal vrhico pred novim otroškim vrtcem, potem pa, saj veste, se bo malce zadržal... Težko, če se bo vrnil v pisarno, tudi povedal mi ni, da se bo...«

Torek:

»Prosim, če me povežete s tovarišem predsednikom?«
»Vas ne morem, ga ni v pisarni. Zjutraj je odpotoval v Beograd... Jutri bo tu do devetih, pa poskusite...«

Sreda:

»Prosim, če me povežete s tovarišem predsednikom?«
»A, vi ste? Joj, prepozno! Dobil je nenadejan telefonski poziv za sestanek, kjer mora poročati o tem, kaj so storili v občini za našo sanacijo. Saj veste, to je za nas pomemben sestanek...«

Četrtek:

»Prosim... Ja, jaz sem...«
»Nič ne bo, danes bo ves dan odsoten. Odpeljal se je na sprejem poslovne delegacije iz naše partnerske tovarne. Na Brnik. Potem imajo uradne pogovore, nato kosilo, popoldne pa gre z gosti v Portorož...«

Petek:

»Ja, vi ste. Sem takoj ugnila, spoznala sem vas po glasu... Ni ga, smolo imate, tako kot drugi, ki ga iščejo. Člani kolegija že deset dni prežijo nanj, da bi imeli sestanek, pa jim ne uspe... Danes zjutraj je sporočil, da je ostal v Portorožu, oziroma da ima v luki sestanek o možnostih prevoza našega blaga po morju. To ima zjutraj, nato pa še

sestane kolegijskega združenja, ki pripravlja simpozij, oprostite, strokovno delovno srečanje v Kranjski gori. Pokličite v četrtek, naslednji teden, ko bo spet tu...«

»Zakaj pa šele v četrtek? Ali se ne bo dalo prej?«

»Ne, saj sem vam povedala za simpozij, oprostite, strokovno delovno srečanje v Kranjski gori. Prve tri dni prihodnjega tedna bo to srečanje... Oprostite, kaj pa pravzaprav želite od našega predsednika?«

»Rad bi nekaj podatkov za objavo članka in sicer o tem, kako vaša skupnost pripravlja delovni program za prihodnje leto...«

»Ja, tovariš, zakaj mi pa tega niste takoj povedali... Saj tega pa naš predsednik ne ve. To so podrobnosti. S tem se ukvarja naš tovariš sekretar. Vas bom kar z njim povezala, saj je tukaj... Trenutek prosim...«

»Francka, draga moja, povezala te bom z nekim novinarjem, ki 'tečnari' zaradi nekih podatkov, ki jih zbira tvoj šef. In, čakaj, trenutek še... ker sva že pri telefonu, imaš ti še kaj kave, meni bo vsak čas zmanjkala... Sanacijska komisija jo požre na litre... A, dobro, bom potem prišla k tebi...«

»Halo? Rad bi govoril s tovarišem sekretarjem...«

»Trenutek... Tovariš sekretar, neki novinar bi rad govoril z vami...«

»Dober dan... Sem od uredništva... Rad bi podatke...«

»Trenutek, prosim, samo trenutek, tule imam stranko... samo trenutek...«

Tri, do štiri minuti (šklepetalni) molk...

»Ja, kaj želite, podatke... O našem prihodnjem programu... Seveda, vse imam. Dali vam bomo en izvod tiskanega predloga...« O, hvala lepa za prijaznost, lahko kar takoj pridem po ta izvod?«

»O, tako hitro pa spet ne gre... En izvod boste dobili, samo ga moram dati našemu predsedniku, pa vam ga bo on izročil. Mi ne smemo dajati podatkov... Pokličite njegovo tajnico, pa se dogovorite, kdaj se lahko zgledate pri našem predsedniku... Pa še drugič, vedno smo vam na razpolago, tovariš predstavnik javnosti... Kaj? Kako prosim?«

Žica je onemela...

»Ah, tile novinarčki so pa res nesramni, kar prekinil je pogovor. Brez podzravanja, zahvale... Neolikanost pa taka... Mi jim gremo 'na roko', oni pa izkoriščajo po svoje to našo blagohotnost...«

Nace Grom

S seje komisije za mednarodne stike in zamejstvo pri predsedstvu Republiškega odbora ZZB NOV Slovenije

Ocena nekaterih opravljenih nalog in tekoče naloge

V sredo, 21. novembra se je sestala komisija za mednarodne stike in zamejstvo pri predsedstvu republiškega odbora ZZB NOV Slovenije in obravnavala poročilo o delu med dvema sejama. Člani komisije so razpravljali o informaciji »Stiki ZZB NOV Slovenije z Zvezo koroških partizanov in avstrijskimi protifašističnimi organizacijami«.

V informaciji o stikih in sodelovanju s koroškimi partizani in avstrijskimi protifašističnimi organizacijami je med drugim tudi rečeno, da so organizacije koroških partizanov tesno povezane z organizacijami ZZB NOV in stalno sodelujejo pri vseh akcijah. V Sloveniji deluje v organizacijah koroških partizanov več kot 800 nekdanjih partizanov,

njihovi cilji pa so povezani z nalogami: povezovanja nekdanjih partizanov v Sloveniji in Avstriji, v najožji povezanosti z Zvezo koroških partizanov v Celovcu, ohranjanja narodne zavesti in partizanskih tradicij ter prenašanja slednjih na mlado generacijo, ohranjanja partizanskega boja na Koroškem v pisani besedi, postavljanja ustreznih spomenikov in obeležij NOB, dajanja družbenega priznanja in gmotne pomoči nekdanjim borcem, dajanja pobud družbeno-političnim in gospodarskim dejavnikom za hitrejši razvoj nekaterih koroških gospodarsko manj razvitih področij ter seznanjanja in opozarjanja družbeno političnih organizacij in drugih o problemih in položaju slovenske manjšine na Koroškem ter dajanja pobud

za stike in sodelovanje na vseh področjih (od športa do kulturnih manifestacij) od Jesenic do Maribora z ustreznimi organizacijami onkraj naše meje.

Na vseh naštetih področjih, tako ugotavlja informacija, je bilo v zadnjih dvanajstih letih zares mnogo storjenega. Delo pa se odvija tudi še naprej. Vrsta komisij in odborov je opravila vrsto pomembnih nalog za ohranjanje in utrjevanje tovariških vezi, k čemur nedvomno prispevajo tudi »Vestnik« (glasilo koroških partizanov) in vrsta knjig, ki je že izšla, pa tudi nekaj tistih, ki jih še pripravljajo (Zgodovina koroških partizanov).

Na seji komisije za mednarodne stike in stike z zamejstvom je tekla beseda o bližnjem delovnem sestanku delegacij republiškega odbora ZZB

NOV Slovenije, Hrvatske ter predstavnikov deželne odbora VZPI (AN-PI) Furlanije – Julijske krajine, ki bo 15. in 16. decembra letos v Novi Gorici. Taka srečanja so že tradicionalna in so od štiriletnih postala vsakoletna. Na letošnjem srečanju bodo imeli nekdanji borci na dnevnem redu poročilo o uresničevanju sklepov s prejšnjih srečanj. Dogovarjali se bodo o vprašanju zgodovinske obdelave skupnega boja proti fašizmu ter o aktivnosti in sodelovanju med ZZB NOV in VZPI (AN-PI) na tem področju doslej. Poročilo s slovenske strani naj bi podal tovariš Branko Babič. Za novogoriško srečanje je predviden obisk nekaterih naših spomenikov, muzeja v Kromberku in ene od delovnih organizacij.

B. Ž. J.

Gradnja novega muzeja ljudske revolucije Slovenije se bliža resničnosti

Vendarle z mrtve točke?

O težkih razmerah dela Muzeja ljudske revolucije Slovenije v ljubljanskem Cekinovem gradu so že vrsto leto opozarjali muzejci, poznavalci razmer in borci. Tokrat kaže, da je borčevski glas segel glasneje do tja, kjer je treba to in podobna vprašanja samoupravno reševati in načrtovati.

Na nedavni seji odbora republiškega izvršnega sveta za družbene dejavnosti so podprli prizadevanja za gradnjo novega muzeja revolucije in dodali, da bi moral novi muzej predstavljati poleg muzejske ustanove tudi spomenik, osrednje republiško obeležje narodnoosvobodilnega boja.

Na seji tega odbora so predlagali nekatere ukrepe, ki bi zagotovili uresničitev prizadevanj, da bi namreč muzej začeli graditi v prihodnjem srednjeročnem obdobju, če le mogoče že leta 1981. Seveda pa je datum začetka gradnje odvisen poleg od izdelanih načrtov in urejene lokacije ter vseh potrebnih dovoljenj in soglasij tudi od tega, kako hitro se bo njegovo financiranje vneslo v temelje planov kulturnih skupnosti in družbeni plan Slovenije. Pri tem pa je treba imenovati tudi še gradbeni odbor in (zelo pomembno!) pripraviti družbeni dogovor o gradnji in financiranju tega osrednjega slovenskega muzeja revolucije in NOB. Le če bo zadoščeno vsem naštetim potrebnim predpripravam, bo o predlogu v najkrajšem času lahko stekla beseda tudi na socialistični zvezi.

O borčevskih vprašanjih so govorili tudi na zadnji predpraznični seji zveznega odbora skupščine SFRJ

Zagotoviti enotne pogoje zdravstvenega varstva

Čeprav so na minuli seji zveznega zbora skupščine SFRJ delegati obravnavali več vprašanj, ki terjajo kar najhitrejšo in učinkovito rešitve, kot je na primer vprašanje odstranjevanja posledic potresa v Črni gori, se je med tistimi, ki so sicer zakonsko rešena pa v praksi še neustrezno rešena, pojavilo tudi vprašanje zdravstvenega varstva borcev in vojaških invalidov.

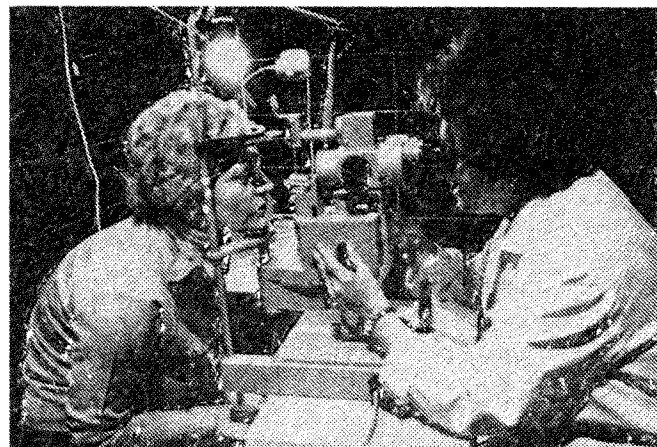
Stipe Bilan, predsednik pristojnega delovnega telesa zbora, je pripravil referat s temo o izvajanju zdravstvenega varstva za borce in vojaške invalide. V razpravi pa so delegati, tako kot že referat, ugotavljali, da borci in vojaški invalidi nimajo po vsej Jugoslaviji enakih pogojev zdravljenja. Tako so ugotovili, da so ambulanse in dispanzerji za

borce le v Sloveniji in nekaterih beograjskih občinah, hkrati pa so za širše območje Jugoslavije ugotavljali, da je zdravstveno varstvo najslabše urejeno za vojaške invalide in borce na podeželju. Res

je, da je višina porabe sredstev za zdravstveno varstvo borcev in vojaških invalidov ter urejanje socialnih razmer na drugem mestu v zveznem proračunu, res pa je tudi, da to zdravstveno varstvo

še ni povsod ustrezno. Zato so delegati menili, da se morajo težnje za izboljšanjem stanja na tem področju zrealiti tudi v razvojnih načrtih zdravstvenih samoupravnih skupnosti. Borci morajo imeti tam, kjer se odloča o njihovih vprašanjih, več besede.

Delegatom zveznega odbora skupščine SFRJ je bila predstavljena tudi študija o zdravstvenem stanju jugoslovanskih borcev, iz katere so ponovno podčrtali, da kar 99 odstotkov vojaških invalidov boluje najmanj za eno boleznijo, medtem ko ima 75 odstotkov nekdanjih borcev po tri in več bolezni hkrati. Navsezadnje pa je delegat iz Bosne in Hercegovine pripomnil, da je odnos naše družbe do teh vprašanj tudi odnos do pridobitev revolucije in NOV.

Kljub vsem zakonskim določilom in dogovorom še vedno niso vsem borcem in vojaškim invalidom omogočene enake možnosti zdravljenja; so ugotavljali na minuli zvezni skupščini seji v Beogradu.

Mednarodna aktivnost ZZB NOV Jugoslavije

Obisk na Kitajskem

V dneh pred 29. novembrom se je mudila na uradnem obisku na Kitajskem delegacija Zveze združenj borcev Jugoslavije, ki jo je vodil njen generalni sekretar Tone Turnher. Našo delegacijo je med drugimi sprejel tudi kitajski obrambni minister in član politbiroja CK KP Kitajske Xu Xiang Chen.

Kosta Nadj sprejel ambasadorja LR Mongolije

Predsednik Zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije Kosta Nadj je v petek pred dnevom republike sprejel ambasadorja LR Mongolije v Jugoslaviji Puncagin Šagdarsurena. Mongolski ambasador je tovarišu Nadju in vsem borcem NOV Jugoslavije čestital in jih pozdravil v imenu komiteja veteranov revolucionarnega boja Mongolije in njegovega predsednika generala Dorža ob našem dnevu republike. V pogovoru je bila izražena obojestranska želja po nadaljnjem sodelovanju med borčevskimi organizacijama Mongolije in Jugoslavije.

Delegacija ZZB NOV Jugoslavije v Franciji

Pred dnevi je odpotovala v Francijo delegacija ZZB NOV Jugoslavije, ki jo je vodil Mito Dimitrijević, podpredsednik zveznega odbora. Naša delegacija se je na vabilo Združenja nekdanjih republikanskih borcev (ARAC) udeležila kongresa tega združenja, ki je bil v Montpelieru od 22. do 25. novembra.

Uresničevanje družbenega dogovora, stanovanjska vprašanja

Tudi komisija za socialno-zdravstvena vprašanja borcev in vojaških invalidov je na minuli seji obravnavala informacijo o uresničevanju družbenega dogovora o občinskih priznavalninah v prvem polletju letošnjega leta. V razpravi je bilo povedanega mnogo tistega, kar vsebujejo tudi zaključne ugotovitve same informacije, ki so jo pripravili na Republiškem komiteju za vprašanja borcev NOV in vojaških invalidov. Te ugotovitve pa predvsem kažejo, da bo potrebno na tem področju dosledneje izvajati družbeni dogovor.

Komisija je obravnavala še predlog razdelilnika sredstev Zdravstvene skupnosti Slovenije, na-

menjenih za zdravstveno varstvo udeležencev NOV iz zamejstva za leto 1980 ter informacijo o reševanju stanovanjskih vprašanj borcev NOV. Iz informacije je razvidno, da je bilo v letu 1978 za potrebe nekdanjih udeležencev NOV namenjenih 123 stanovanj, 909 borcev je bilo dodeljeno posojilo bodisi za nakup stanovanja, adaptacije stanovanjske hiše ali stanovanja v družbeni lasti. Pri dodeljevanju stanovanj je obveljalo pravilo, da imajo prednost družine z nižjimi osebnimi dohodki. Takih je bilo od teh, ki so se vselili v nova stanovanja, zgrajena s sredstvi družbene pomoči, kar 52 odstotkov. Popolnejšo podobo o reševanju sta-

novanjskih vprašanj v tem letu bo mogoče dobiti, ko bodo posamezni občinski odbori pregledali stanje v svojih občinah in ga posredovali komisiji za socialno-zdravstvena vprašanja pri predsedstvu republiškega odbora ZZB NOV Slovenije.

Komisija pa je iz dose-
danih podatkov o urejanju stanovanjskih vprašanj borcev vendarle lahko ugotovila, da je že precej rešenega. Gre predvsem še za posojila za adaptacije in obnovo domačij kmetov-borcev.

S seje komisije za socialno-zdravstvena vprašanja borcev NOV in vojaških invalidov pri predsedstvu republiškega odbora ZZB NOV Slovenije.

Razvejana dejavnost ZRVS v Zasavju

Svojim rednim nalogam so rezervni vojaški starešine v Zasavju pridružili in namenili precej pozornosti ter časa še vrsti nalog, ki jih bodo opravili do konca tega leta.

Za razliko od prejšnjih let se že, ali pa še bodo, v vseh treh občinah organizirali opravljanje strokovnih izpitov za zamudnike, za vse rezervne vojaške starešine, ki izpitov in različnih vzrokov niso mogli opraviti v načrtovanem času. Tako bodo zagotovili kar najvišje število tistih, ki bodo ali so že s preizkusom znanja potrdili poznavanje snovi in tistega znanja, ki je potrebno za opravljanje neposrednih vojaških nalog.

Te dni tudi v vrstah rezervnih vojaških starešin pogljobljeno proučujejo gradivo pete seje CK ZKS in se na sestankih osnovnih organizacij ZKS vključujejo v razpravo o sklepih in stališčih, sprejetih na tej seji. Hkrati s tem pa ocenjujejo tudi svoje v svojih organizacijah določajo nove na-

edju so vpraša-
na kar najpri-

mernejši način uresničiti pobudo tovariša Tita o kolektivnem vodenju, odločanju in odgovornosti vseh voljenih organov, da bi tako zagotovili kontinuiteto dela in dosledno izboljševanje opravljanja nalog, hkrati pa tudi zaostrili čut osebne odgovornosti od članov delegacij, organov in forumov do vodilnih in vodstvenih delavcev.

V minulih dveh mesecih so rezervni vojaški starešine na vseh ravneh obravnavali predlog osnutka »Načrt dela« republiške konference ZRVS Slovenije za prihodnje leto. Temu načrtu bodo pridružili tudi svoje načrte in jim pridružili svoje programirane akcije in naloge.

Za vsestransko usposabljanje in idejnopolitično izobraževanje članstva so v Zasavju že organizirali enodnevne seminarje, v občinah pa bodo krog predavateljev za te seminarje še razširili za potrebe krajevnih konferenc in osnovnih organizacij ter aktivov ZRVS. Vsi ti se morajo namreč še do konca tega leta dobro teoretično pripraviti za taktične naloge.

Novim oblikam organiziranosti in delovanja so v Zasavju, zlasti v bazi, namenili posebno pozornost. To pa velja še posebej za notranje informiranje članstva, javnosti, evidentiranje, analitične postopke in stimulative ukrepe ter za izvajanje sankcij za morebitno neizpolnjevanje sprejetih nalog.

Vsa ta in še nekatera druga vprašanja, kot so varnost in družbena samozaščita, vzgoja mladine in občanov, obrambni dnevi na šolah in v delovnih organizacijah, bodo tudi v prihodnje predmet razprave in dogovarjanja za njihovo najboljše možno uresničevanje. Nedvomno je, da bodo organizacije rezervnih vojaških starešin tem nalogam kos, saj so na vseh področjih svojega dela že sedaj dosegli vidne uspehe. Še zlasti je to potrdila letošnja akcija Nič nas ne sme presenetiti. Vanjo so bili vključeni vsi dejavniki in nosilci obrambnih priprav v občinah, krajevnih skupnostih, tozdihih, organizacijah in društvih. Iz te akcije bomo črpali dragocene izkušnje.

R. M.

Dom Štirinajste udarne divizije v Senovem

Borcem in krajanom v ponos

Med senovške rudarje je prišel tudi Viktor Avbelj-Rudi

Podcenjevati kakršenkoli spomenik naši narodnoosvobodilni borbi bi bilo docela neodgovorno dejanje. Z vso pravico pa lahko zapišemo, da je novi Dom Štirinajste udarne divizije v Senovem eden najlepših spomenikov, kar jih je hvaležno ljudstvo poklonilo tej, gotovo eni najslavnejših enot slovenske narodnoosvobodilne vojske. Dan, ko so v znanem rudarskem kraju pod partizanskim Bohorjem predali namenu to toliko pričakovano stavbo, je bil še posebej slovesen: pred domom Štirinajste divizije so se zbrali nekdanji borci, funkcionarji pa tudi nekateri komandanti te enote, ki je v noči med 9. in 10. februarjem 1944 napadla rudnik in močno poškodovala velik del naprav v njem. Dogodke pred pohodom, med njim pa še posebej, je v slavnostnem govoru v svetli in prostrani telovadnici znova ovrednotil njen nekdanji spremljevalec Viktor Avbelj-Rudi, predsednik predsedstva socialistične republike Slovenije, v času zgodovinskih dogodkov pa namestnik politkomisarja glavnega štaba NOV in PO Slovenije. Večino svojega govora je namenil današnjemu trenutku, bitki za boljše samoupravne odnose, razmeram, za katere je dejal, da sicer niso najboljše, da pa ni treba niti biti pesimist, in da bi bilo močno narobe, če bi podcenjevali dosedanje rezultate naših naporov.

Ponosna stavba, v kateri je prostor za športno dvorano in dvorano za kulturne prireditve ter kotiček za mladince, bo skupaj s šolo, ki prav tako nosi ime Štirinajste udarne divizije, sestavljala tesno povezano celoto, saj je to med drugim trden porok, da ne bo ostala prazna, hladno in neizkoriščeno poslopje. To misel smo lahko slišali na sam otvoritveni dan, na dan republike, v dvorani, kjer je šumelo kot v panju, v družbi narodnih herojev in naših najvidnejših družbenopolitičnih predstavnikov pa predstavnikov sosednjih občin Zasavske regije.

Veselje, ki je ta dan kar razganjalo Senovčane, je dobilo svoj odraz tudi v posebnem glasilu, ki so ga izdali nalašč ob tej priložnosti.

»Doslej smo imeli na voljo šolsko dvorano,« piše Ana Tubeishat, predsednica krajevnih konferenc socialistične zveze, »in v njej zelo slabe pogoje tako za nastopajoče kot za obiskovalce. Mislim, da bo novi dom omogočil razvedrilo, duševno hrano, skratka, zbiranje ljudi, sprostitev po celotedskem napornem delu in skrbeh.«

S podobnimi mislimi se Ani Tubeishat pridružuje tudi Pavle Petan, predsednik osnovne organizacije borcev.

»Predvsem je to pridobitev, na katero smo Senovčani čakali že vsa leta po osvoboditvi. Znano je, da je pred vojno imelo Senovo oziroma delavstvo tega območja svoj Rudar-

Med najsrečnejšimi pa so brez dvoma mladi, če prisluhnemo besedam, ki jih je v glasilu zapisala Maja Radej, predsednica mladinske organizacije.

»Pravijo nam, da je dom namenjen predvsem nam mladim in prepričana sem, da bo to tudi veljalo. Gotovo bomo to lahko dokazali s svojim delom in uspehi, kot smo že doslej. Prepričana sem, da bomo v svoje vrste pritegnili tudi tiste mlade ljudi, ki jih doslej nismo mogli. Le videti morajo, da je pri nas in med nami lepo in koristno!«

Ne bomo pretiravali, če bomo zapisali, da so bržkone Senovčani praznovali enega najlepših praz-

ski dom, kjer so se zbirali najbolj napredni delavci in komunisti. Dom je bil žarišče svobodomiselnih ljudi, iz katerih so pozneje izšli mnogi napredni borci in aktivisti. Po vojni so bili za kulturno življenje, ki je bilo sicer dovolj razgibano, zaradi pomanjkanja prostora močno prikrajšani. Z zgraditvijo Doma Štirinajste udarne divizije je dana možnost ponovnega razvoja kulturne in prosvetne dejavnosti, razgibanega življenja, saj sama ureditev doma nudi nešteto novih možnosti in raznovrstnosti v dejavnostih, ki so životarile brez strehe nad glavo.

Petan je zadovoljen ob dejstvu, da pomeni novi dom dostojen spomin na minule, težke dni bojev in dela in zagotavlja, da so prav borci najbolj ponosni in srečni, da je vendarle prišlo do uresničitve njihove dolgoletne želje.

nikov republike po svobodi v živem spominu na legendarni pohod Štirinajste udarne divizije na Štajersko, na težke boje, ki jih je divizija tolkla na velikem delu Štajerske pa tudi pri njih. Z razstavo v avli novega doma se je ta spomin še oživil. Številne slike partizanskega fotoreporterja Jožeta Petka so predvsem mladim, kot že tolikokrat, pokazale, kaj zmora narod, ki se bori za svobodo, neodvisnost, pravico in poštenost. Ob otvoritvi doma pa so svojo hvaležnost borcev divizije pokazali domačini še drugače: narodnima herojema Viktorju Avblju-Rudiju in Tonetu Vidmarju-Luki so poklonili zlato plaketo kraja, nekdanji komandant Šerčerjeve brigade Miha Butara-Aleks pa je prerezal vrvico in s tem simbolično začel novo obdobje v senovškem življenju.

Milenko Strašek

V dneh pred praznikom republike smo obiskali narodnega heroja Jožeta Borštnarja. Štiriinšestdesletni general, ki je vse obdobje po osvoboditvi neumorno delal ter opravljal visoke in odgovorne funkcije v republiki in federaciji, je tudi še zdaj z vsakim živcem, z vso svojo osebnostjo zavezan boju za naš socializem in njegove izvirne težnje.

Vprašali smo ga: »Tovariš Borštnar, vi ste 1941. leta kot predvojni komunist in revolucionar med prvimi v Sloveniji šli v oboroženo vstajo. Takrat ste bili mladi, bilo vam je komaj 26 let, in polni vizij o tistem novem svetu, ki naj bi ga Slovenci priborili z osvobodilnim bojem proti fašizmu in proti narodnim in družbenim krivicam preteklosti. Za svoje vizije ste bili pripravljeni tvegati, trpeti, žrtvovati tudi življenje. Ali sedanja stvarnost, kakršna se je izoblikovala po 36 letih obstoja avnojske države, pomeni izpolnitev vaših takratnih pričakovanj?«

Nekdanji komandant 9. korpusa NOV Jugoslavije je odgovoril: »Naš cilj je bil premagati fašizem, vreči monarhijo in osnovati republiko. Hoteli smo doseči bratstvo in enotnost jugoslovanskih narodov in narodnosti. Ustvariti v Jugoslaviji pravičen, socialističen družbeni red in podpreti boj vseh progresivnih sil v svetu. Tedaj je očitno, da so se naše vizije v vseh bistvenih stvareh do popolnosti uresničile.«

»To pomeni,« smo skušali razširiti Borštnarjeve jedrnat, malce lakonične odgovore, »da so se najbrž izpolnili vaši upi, posebej glede Slovenije?«

»Proglas CK KP Slovenije in osnovne točke programa Osvobodilne fronte,« je dejal Borštnar, »so že v začetku vojne vrgle na noge velike ljudske množice v Sloveniji. Ljudje so šli v boj iz čistih idealov, brez računic. Predvsem jih je potegnila za seboj dosledna težnja partije in fronte, da bi si naposled priborili priključitev Primorske in Koroške k domovini. Jasno so ugledali možnost, da se uresniči program Zedinjene Slovenije, zasnan 1848. leta, ki pa je bil prvič z realizmom in s pravo revolucionarnostjo konstituiran šele na ustanovnem kongresu KPS na Čebinah 1937. leta. Moram povedati, da je bil ob takšnem začetku in toku upora izpolnjen moj najgloblji ideal.«

Kot partizanski komandant sem bil kmalu nad vse vesel, ko sem videl, da se v NOB podira stara miselnost, da Slovenci nismo dobri vojaki. Naš narodni značaj se je pod vodstvom KP, OF in vrhovnega komandanta tovariša Tita zares hitro spreminjal. Po prvi svetovni vojni je bilo pogosto slišati, seveda v protiljudskih čaršijskih krogih, zasmehljiva oponaša-

Pogovor z narodnim herojem Jožetom Borštnarjem

Vizija in stvarnost

Jože Borštnar

Jože Borštnar (četrti z leve) med skupino partizanskih tovarišev

nja, češ: Mi smo vas osvobodili. V NOB je bilo na dlani, da Slovenci nismo slabši vojaki od drugih Jugoslovancev, in da v novi zgodovini kakršnakoli zasmehovanja glede hrabrosti ne bodo imela niti najmanjše osnove.«

Jože Borštnar se je v pogovoru spomnil nešteti junaštev slovenskih partizanov na Dolenjskem, Štajerskem, Koroškem, Gorenjskem, Primorskem... Prav v vseh slovenskih pokrajinah se je boril in sodoživljal brstenje vrlin, ki so oblikovale tisti novi značaj Slovenstva, kakršnega sta vizionarsko napovedala čebinski kongres in ustanovni sestanek Osvobodilne fronte.

»Posebno težke preizkušnje,« je dejal, »smo morali prebroditi v nemški marčni ofenzivi leta 1945 na Primorskem. Ta ostra ofenziva v času, ko

je bil Hitler že tik pred končnim zlomom, po mojem mišljenju ni več imela namena reševati rajha. Treba jo je gledati kot poskus mednarodnih reakcionarnih sil, da bi odbile 9. korpus od Trsta in tako olajšale zavezniškim enotam prodor proti Balkanu in Avstriji. Kot je znano, ta igra ni uspela. Deveti korpus je v hudih bojih zmagal ter zavzel Gorico in ozemlje do Čedadina in Vidma, torej domala vse slovenske narodne meje od Alp do Furlanije. Prodrli smo do morja, zavzeli Devin, Nabrežino, Tržič. Štirinajst slovenskih partizanskih bataljonov, ki so bili ilegalno razmeščeni v Trstu, je 28. in 29. aprila 1945 začelo v mestu poulične boje in tako odločno podprlo prodor naše 4. armade v Trst.

Žal, kljub velikim žrtvam naši cilji na Primorskem niso bili v celoti

uresničeni. Prekrižal jih je jaltski sporazum, za katerega takrat nismo vedeli.«

Borštnarju je preletela čelo temna senca. Toda kot oster kontrast spominu na brezprincipialno mešetarnjenje velikih sil, se mu je hip za tem v obrazu zarisalo veselje:

»Kljub izgubi pa smo takrat doživeli nekaj veličastnega. Nikoli ne bom pozabil tistega 1. maja v Trstu. Ko sem gledal z balkona tržaškega municipija na Piazza Unita na navdušene množice slovenskih in italijanskih patriotov, sem začutil v sebi dotlej neznano moč. Veličina tega trenutka mi je za vedno vsadila v srce prepričanje, da so svetovni mir, demokracija, humanizem in obstanek človeštva uresničljivi samo z borbenim bratstvom narodov, ne glede na njihovo družbeno ureditev. Za-

čutil sem, da v tem bratstvu vseh in še posebej jugoslovanskih narodov, ob vodstvu komunistične partije in tovariša Tita, pa združen v svojo enotno socialistično fronto – slovenski narod ni več majhen narod, ampak je narod velikan.

Že takrat sem spoznal, da se rojeva zgodovinski proces internacionalističnega združevanja ogroženih narodov in progresivnih gibanj. Udeležba italijanske osvobodilne divizije Garibaldi v sestavi in bojih 9. korpusa je bil značilen primer tega združevanja. To tesno internacionalistično sodelovanje je dejansko že takrat označevalo najbolj odprto mejo v Evropi in zbudilo tistega duha povezanosti, ki se danes izraža v osimskih sporazumih.

Ne morem dovolj poudariti, da je razvoj vpliva

Titove Jugoslavije na tem področju, skozi gibanje neuvrščeniosti in organiziran boj za mir v svetu, prekosil vse moje vizije in pričakovanja.«

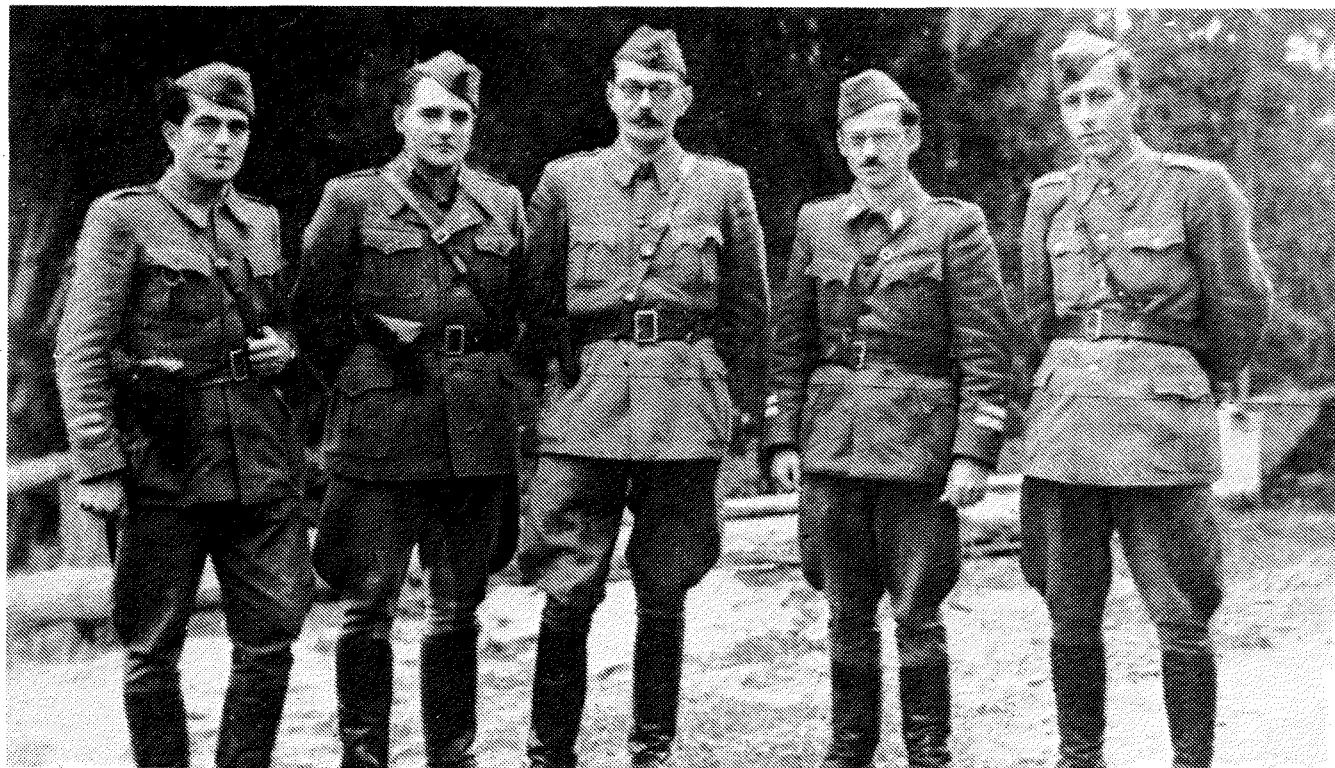
Na vprašanje, ali občuti ravnotežje med svojimi nekdanjimi iluzijami in zdajšnjo stvarnostjo tudi glede napredka Jugoslavije v notranji politiki, gospodarstvu in kulturi, pa je Borštnar dejal:

»Naši ljudje, posebno mladina, so po vojni sprejemali in uresničevali geslo: Junakom borbe naj slede junaki dela. Dosegli smo ogromen gospodarski razvoj. Ne bom našteval uspehov v industrializaciji, energetiki, izgradnji stanovanj, prometa in drugod. Vse to je znano. Znano je tudi, da smo šli nezadržno naprej kljub blokadam s strani blokov. Toda, vse energije narodov, vse zaloge revolucionarne zavesti in vsi graditeljski napor bi bili nezadostni, če ne bi zgradili našega sistema socialističnega samoupravljanja in izvirne socialistično samoupravne demokracije, o kakršni svet za zdaj še sanja ne. Zato bi bilo nemogoče govoriti o izpolnitvi vizij, saj so takšno zgradbo mogli predvideti samo velikani revolucionarne misli, kot sta Josip Broz Tito in Edvard Kardelj.

Vendar nisem povsem zadovoljen s tem, kako se sistem izvaja. Mislim, da bi lahko napredovali še hitreje. Ponekod, morda deloma tudi zaradi svetovnih kriz, smo počasni. Redno berem v časopisih, da se sklepi partijskih kongresov ne realizirajo, da prihaja do številnih napak, npr. v planiranju in investicijski dejavnosti. Bolj bi morali ceniti znanost in moderno tehnologijo, več pozornosti nameniti kmetijstvu. Produktivnost dela ne napreduje, kot bi morala. Velike napore delovnih ljudi požira inflacija. Mnogi ljudje ne razumejo, da samoupravljanje ni samovolja, marveč, da zahteva zavestno disciplino in zavesten napor. Delovno mesto ni prostor za počivanje in klepetanje. Strah zbujačo so številke o milijonih delovnih dni, zgubljenih zaradi »bolezni«. Na vseh ravneh bo treba resneje vzeti opozorila kongresov, naj se nehajo verbalne obljube in naj se začne akcija. Zatrete moramo vsakršno birokracijo, omejiti papirnato vojno, pa obnašanje, ki ga je imel v mislih Boris Kidrič, ko je grmel proti »biciklistom«. Skratka, ne smemo dopustiti, da nam birokracija duši samoupravljanje, ki edino lahko obvlada razvojna protislovja.«

In ko smo se poslavljali, je Jože Borštnar pribil: »Ne smemo odstopati od moralnih vrednot, ki so bile utemeljene in oživetvorene v narodnoosvobodilnem boju. Samo tedaj se revolucionarne vizije ne bodo razhajale z današnjo in jutrišnjo stvarnostjo.«

Zvone Kržišnik

Zgornja Savinjska dolina jeseni 1944: Petar Brajević-Pero, Jože Borštnar, Franc Leskošek-Luka, Zoran Polić in Dragomir Benčić-Brkin

SREČANJA

75 let samostana kartuzijanskega reda pod Gorjanci

Spomin na Pleterje

Inž. Jože Levstik. Spomini se zgrinja-jo. Nadrobnosti, ki dajejo življenju smisel, ga delajo bogatega in spoštovanega, iščejo svoj prostor v mnogo pretesni časnikarjevi beležnici. Kdo ve, koliko njih je izgubljenih v času?

Ste eden od sedmerice, ki so leta 1942 našli zavetje v pleterskem samostanu...?

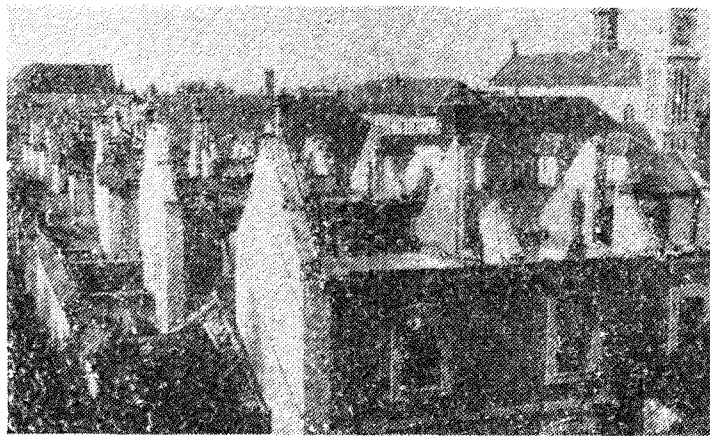
– Čemu k meni? Tu so še Vencelj, Jože, Maks, Franc, Pavla... dr. Dušan Reja je bil hišni zdravnik v Pleterjih. Ste brali imeniten zapis »Pleterski prior« v Naših razgledih? Dve leti je tega. (Bojan Štih: »Vem pa, da rad pišem te vrstice o samostanu, ki je bil prav toliko božji, kot je bil uporniški in revolucionar-ski, prav toliko namenjen in posvečen

nica v Hrastju pri Orehovici nad Šentjernejem, usnjarna. Pomoč kartuzijanov je bila neprecenljiva. Pomagali so narodnoosvobodilnemu gibanju in partizanski vojski na vse mogoče načine, tako v materialnem kot v moralnem pogledu. Še posebno ne gre prezreti pomena slednjega. To je bil čas, ko je velik del slovenske duhovščine globoko tičal v moralnem oportunizmu in se po krivdi višje cerkvene hierarhije spustil na nivo okupatorjevih hlapcev in pomagačev. Beli menihi, čeprav uokvirjeni v molitev, molk in delo, stroga pravila kartuzijanskega reda, so se kot ljudje visoke kulture in humanosti, širokega in toplega srca, odločili drugače.

Najmočnejši so človeški zakoni. Mar ne?

Bilo je 29. oktobra 1942.

– Domovali smo v eni izmed celic pleterskih kartuzijanov. To so enonadstropne hiše, poleg katerih je majhen vrt, in vsaka izmed njih ima po starem meniškem običaju nad vhodom črko. Naša je imela Q. Hrano je prinašal sam prior. Toplih obrokov ni bilo, saj je bilo naše bivanje stroga tajnost. V plašč je nabiral sadje in krompir, dajal je tudi od svojega. Nosil nam je knjige, ki smo jih z zanimanjem prebirali. Nekoč me je s knjigo v roki zatekel na vrtičku. Sonce je grelo... lep dan je bil. Tako so v čakalnju minevali dnevi. Hudo je bilo, ko se je začela ofenziva. Že naslednji dan nas je opozoril, da zna biti hudo nevarno in da bi bilo prav, če si naredimo skrivališče. V pritličju celice je bila drvarnica in

Kartuzija Pleterje iz vojnih dni

meditacijam o večnosti in minljivosti, kakor tudi dejavnosti v enkratnem trenutku in času našega naroda in ljudstva v osvobodilnem boju proti nacizmu in fašizmu.«) Da. Redki so bili bogoslužni kolektivi v naši ožji in širši domovini, ki so tako odločno in pogumno podpirali narodnoosvobodilno vojno za politično, gospodarsko in kulturno osvoboditev slovenskega naroda in človeka, hkrati pa nič manj zvesto opravljali duhovno poslanstvo pobožno razmišljujočega reda, zahvaljujoč predvsem velikemu vodji, pred tremi leti umrlemu priorju Lavovu, tvorcu partizanske miselnosti v kartuziji Pleterje. Kje začeti? Cvetni maj 1942: na samostanska vrata potrka skupina petih oboroženih partizanov. Bil je to prvi stisk roke v nizu srečanj, ki so, zabeležena v dneh, usodnih in za naš narod odločilnih preizkušenj, stkala globoke, trdne človeške vezi.

Vid Podgorc, kakor so po partizansko klicali inž. Jožeta Levstika, je bil vodja skupine aktivistov, ki je v teh krajih delovala s posebno nalogo izvršnega odbora OF; predvsem na področju organizacije gospodarstva v partizanskem zaledju.

– Kolikokrat smo bili v kartuziji! Tone Šušteršič, politkomisar Gorjanskega bataljona, Jože Penca z Vodenic, učitelj Zamljen in jaz. Vino, domač sir s kruhom... kdo bi pozabil ta že tradicionalni pleterski obrok. Tudi poti, ki sva jih merila s tovarišem Dečkom, so še žive. Z vestmi iz radijskega sprejemnika, ki je bil priključen v zunanji sobi samostana, sva se vračala skozi gorjanske gozdove, tja proti Javorovici. Na obeh straneh Krke smo delali, najuspešneje pod Gorjanci. Domačini so bili praktični, razgibani, gospodarni. Zrasla je prede- lovalnica pri gradu Prežek, sadna sušil-

Srečanje z doktorjem Josipom Edgarjem Leopoldom-Lavovom...?

– Razumnik, odprt in svoboden vernik, svetovljan, mislec. Novo mesto: Italijani ženejo osem naših ljudi, zvezanih z verigami, po dva in dva. »Dokler bom živ, kartuzija Pleterje ne bo nikdar z okupatorjem, marveč bo proti njemu vedno podpirala tiste in sodelovala s tistimi, ki se bodo borili proti njemu!« je rekel takrat. Besedo je držal. Odločen in zgrajen protifašist, domoljub, tudi očarljiv sogovornik.

Oktobra 1942 se je pričelo govoriti o veliki italijanski ofenzivi na Gorjance...?

Dogodki so si sledili bliskovito. Pavla Pirkovič in njena mama sta bili prvi, ki sta se umaknili bližajoči ujni, in se zatekli v »škofovsko sobo«. Prvič se je zgodilo, da je ženska noga prestopila prag pleterske kartuzije! Še en dokaz človeške širine in odločne protiokupatorske usmerjenosti priorja Lavova. Kmalu zatem so na dveri pleterskega samostana potrkali Jože Penca, Franc Pirkovič, inž. Jože Levstik, Vencelj Perko in Maks Vale.

Pred vrati, ki vodijo v gozd proti Javorovici in katerih ključje je imel samo prokurator, jih je čakal prior. Spustili so se po lestvi. Polnoč je bila že mimo in kartuzijani so bili v cerkvi. Najlepše, kar ima kartuzija, je njihova nočna božja služba. Po enajsti uri zvečer gredo v belo oblečeni kartuzijaski menihi po dolgih hodnikih v cerkev, drug za drugim. Samostan je v mraku, vsak si sveti s svojo nočno svetilko, na moč podobno rudarski, kapuce imajo čez glavo. Stara gotska cerkev, ki jo je v začetku štirinajstega stoletja zgradil celjski grof Herman II., je bila edina, nema priča tajnega prihoda partizanov v Pleterje.

v njej smo si napravili prostor, v katerem je bilo prostora za sedem ljudi s prtljago vred in z radijskim sprejemnikom. Pridružili sta se nam tudi Pirkovičevi, saj je zanju v »škofovski sobi« postalo prenevarno. Ideja o skrivališču je delo Vencija Perka-Štefana.

»To ste si sijajno izmislili,« nas je pohvalil. »Tu ste zdaj varni. Ne bodo vas tako hitro odkrili.«

Prišel je 1. novembra 1942 in z njim bataljon tako imenovanih »rdečih kravat«. Nekdo je moral javiti njim ali beli gardi, da so tu partizani. Obkolili so kartuzijo, jo zasedli. V senu so našli nekaj partizanov in dva ustrelili, imela sta osemnajst in dvajset let.

Ko smo 4. novembra ob 23.30 uri zapuščali samostan, se je pisalo leto 1942. Sneg je padal... in tovariši so nas čakali na Banu. Kaj vse se je že zgodilo do tistih dni, ko so priorja Lavova zaprli, obsodili na smrt, na posredovanje Rima oprostiti in naposled pregnali v Certosi di Vedana v Italijo! (Bojan Štih: »Ker mislim na tako svetlo in pošteno človeško bitje in postavo, kakršno je nosil v sebi pleterski prior, rad pišem te vrstice o revoluciji in osvobodilnem boju. Kajti doktor Josip Edgar Leopold-Lavov je bil eden izmed pokončnih in pogumnih ljudi tega boja in upora.«) Svoboda kartuzije ni spremenila. Karel Drolc, pater Janez, sedanji prior, zvesto nadaljuje tradicije partizanskih Pleterij v skupnih prizadevanjih, ki vodijo k resničnemu družbenemu napredku. To človeka veseli.

Kaj še pripisati spominom inž. Jožeta Levstika? Droben utrinek iz velikih dni pleterske kartuzije je to. Nič več.

Milena Štrajnar

PARTIZANSKA
LJUDSKA PESEM

Ko zasveti beli dan

*Ko zasveti beli dan,
po vas koraka partizan,
za njim pripelje že raplan,
ki groze polni že ta dan.*

*V zraku bil že kot vrtinc,
med nas že pada težki svinc,
grozni strah me spreleti,
oh, kaj vendar se godi.*

*Grozno je nas streljal,
in pot prot večnosti je kazal,
slišal se je jok in stok,
da se usmili večni bog.*

*Naša vas je v razvalinah,
ljudje zbežal so po votlinah,
kar je blu veselih hiš,
sedaj nobene ne dobiš.*

*Dan zagrne črna noč,
draga hiša lahko noč,
zdaj bom pod milim nebom spal,
bridko milo se jokam.*

*Ni obleke ne odeje,
da otroke mi pogreje,
u tej črni mrzli noči,
zopet mina grozno poč.*

*Dvanajest mrtvih obleži,
se nič več ne prebudi,
u najlepših mladih letih,
moral so oči zapret.*

*Otroci so britko zajokal,
s prsti mater pokazal,
mamica pogledajte vi,
ate naš mrtu tam leži.*

*Sonce se gor vzdiguje,
moje srce pa vzdihuje,
ker si ti o bog premil,
prijatelj velikih naših sil.*

*Naša zemlja skalovita,
vsa si s krvjo oblita,
na vsakem kamnu se pozna,
kakšna bitka tu je bla.*

*Strašni je današnji dan,
sreda ravno imenvan,
letu tri in štirideset,
brez streh ostal je ubogi svet.*

Opomba – Pesem je napisal Anton Novak iz Visenjca, preprost nešolan kmet. Pričevanje v nevezani besedi in deloma v domačem narečju je napisal pod vtisom vojnih grozot, ko je sovražnik leta 1943 bombardiral vas in je avtor sam sodoživljal to divjanje in smrtno nevarnost. O tem pripovedujejo verzi, v katerih je Novak skušal izpovedati vse gorje, ga strniti v zanimivo pričevanje.

(Urednik: ČRT ŠINKOVEC)

NOVE KNJIGE

Misel naše revolucije

Izšla je prva knjiga tematskega izbora iz del Edvarda Kardelja: Samoupravljanje in družbena lastnina

Te dni je pri Državni založbi Slovenije izšla prva knjiga tematskega izbora iz del Edvarda Kardelja s skupnim naslovom Samoupravljanje. »Malo je izdaj, ki strežejo družbenim potrebam tako kot ta, bodisi potrebi po spoznanju in po nadaljnjem raziskovanju teorije in prakse socialističnega samoupravljanja, kakor tudi potrebi po idejnem izobraževanju,« je izjemenemu kulturnemu dogodku in velikemu založniškemu dejanju devetih združenih založnikov Jugoslavije na pot povedal dr. Arif Tanović. »Kajti Kardeljeva misel je resnično misel naše revolucije, resnično nepretrgana zveza njene biti, njenega humanizma in realizma. Ta misel je monumentalno obsejna, logično do konca koherentna, kritično ostra, popolnoma jasna in navdihovalna za tiste, ki živijo z bitjo revolucije. Edvard Kardelj je v resnici teoretik in marksist svetovnega slovesa, znanstvenik visoke ravni in dosežka, predvsem pa mislec socialistične revolucije in socialističnega samoupravljanja.«

Izbor iz del Edvarda Kardelja, ki predstavlja pravzaprav »izbrana dela o samoupravljanju«, in prav tako vsaka izmed petih knjig (Samoupravljanje in družbena lastnina, Socialistični samoupravni družbenoekonomski odnosi, Združeno delo in samoupravno planiranje, Politični sistem socialistične samoupravne demokracije in Subjektivne sile v samoupravnem socialističnem družbi) zajemajo avtorjevo ustvarjalnost o samoupravljanju iz zadnjih deset let njegovega ustvarjanja, od leta 1968 do 1978. Znano je, da se je s celotno zasnovno strinjal Edvard Kardelj sam – tudi večina naslovov je njegovo delo – in ji v zadnjem obdobju svojega življenja posvečal posebno pozornost. Tako je bilo na njegovo pobudo prvi knjigi dodanih še 10 tekstov iz bolj zgodnjih let (1941–1946), »da bi bila«, kot je na tiskovni konferenci poudaril direktor Državne založbe Slovenije Ivan Bratko, ki je z dr. Arifom Tanovićem sodeloval pri zasnovi izbire, »kontinuiteta in razvoj samoupravljanja predstavljanja v glavnih potezah v vsem časovnem obdobju od leta 1941 do leta 1978, se pravi v vseh obdobjih naše revolucije«.

Celotna izdaja, ta edinstvena teoretična, družbenopolitična in delovna sinteza izvirne in smeje jugoslovanske teorije in prakse socialističnega samoupravljanja, ki obsega 2300 strani in zajema več kot 60 Kardeljevih študij, razprav, govorov, člankov, referatov, pogovorov in drugega, bo izšla v jezikih vseh naših narodov in narodnosti; peti knjigi bodo dodali še šesto, ki bo vključevala avtorjevo vojaško misel in njegova dela o splošnem ljudskem odporu.

(mš)

NOVO PRI ZALOŽBI BOREC

Utrinki iz podzemlja

Pred kratkim je slovensko dokumentarno-memoarsko literaturo s tematiko NOB obogatilo tretje delo že pokojnega Antona Ožbolta, samorastnika iz Belice v Čabranski dolini (prvi dve deli sta bili Šerčerjeva bojna pot in Dežela Petra Klepca). Naslov knjige je na prvi pogled malce ne navaden. Za kakšno podzemlje gre?

Avtor je dal celotni knjigi naslov njenega drugega poglavja, ki je vsebinsko najtehtnejše in obravnava resnično podzemlje: ilegalno delo pod vodstvom KPS v Ljubljani v letih 1941 in 1942, ter do pomladi 1943, delo, ki je imelo zatočišče in žarišče – eno izmed mnogih – v kletnih prostorih vile dr. Mavricija Neubergerja v Vilharjevi ulici.

Rdeča nit celotne knjige je ilegalni tisk s skritimi tiskarnami, tehnikami in tehnikami, ki so se bojevali proti okupatorjem in domačim izdajalcem v nenavadnih okoliščinah, v kletah, bunkerjih in zakritih gozdnih barakah, skratka v razmerah, kjer je bila prva zapoved konspiracija, brez katere bi bilo delo nemogoče in razvoj narodnoosvobodilnega gibanja močno ogrožen. To področje našega boja še vse premalo poznamo. Še vedno se najde kdo, ki gleda na partizanske tiskarje z omalovaževanjem, češ da so bili vedno »zabit« nekje na toplem, in da jim ni bilo v vojni nič hudega. Kdor bo prebral Utrinke iz podzemlja, se mu bo živo razgrnila prava podoba te dejavnosti, boja z orožjem v obliki tiskane besede, ki je bila bojno kopje naše revolucije, boja, kjer je bilo tveganje prav tako veliko kot na fronti oziroma na pravem bojišču.

Ožboltova knjiga seveda ne podaja celotne, zaožrožene slike naše ilegale in partizanske tiskarske dejavnosti, marveč le njen del, izrez, ki pa je tako prikazan in obdelan, da si ob njem zlahka ustvarimo predstavo o celoti, katere vrh je bil CK KPS. Morda bo kdo dejal, da je bil avtor malce preveč oseben, da je dal preveč poudarka nekaterim glavnim in tudi stranskim osebnostim, kot so Milan Škerlavaj-Petrač, njegova tovarišica Mica, Očka, Joki, komisar Lado

itd. Naposled pa bo videl, da bi knjiga brez teh opisov izgubila precejšnjo mero zanimivosti. Hkrati je treba priznati, da se je avtor na moč potrudil, da ne bi pozabil nikogar, ki je bil kakorkoli vključen v ilegalno delo na področjih, ki so obdelana v knjigi. Srečujemo se z dolgo vrsto imen in likov, ki jih poznamo, da nismo doslej nič vedeli, kakšen je bil njihov prispevek v NOB in revoluciji.

Poleg izhodiščnega poglavja – Utrinki iz podzemlja, ki nas seznanja z delom vodilnih ilegalcev v kleti Neubergerjeve vile ter pomeni z opisom aktivnega posega Edvarda Kardelja in Borisa Kidriča v razvoj ljubljanske organizacije l. 1942 neprecenljiv prispevek za naše zgodovinske, bodo bralca najbolj zanimala poglavja o tajnih tiskarnah na Dolenjskem, v Kočevskem Rogu in na Goteniškem Snežniku, o transportiranju težkih tiskarskih strojev s konjskimi vpregami itd. Ko smo med vojno brali partizansko tiskano besedo – glasilo, lepake, brošure in drugo, je malokdo vedel, od kod vse to prihaja, kaj šele, koliko truda in tveganja je potrebno, preden je to natisnjeno in preden pride ljudem v roke. Kdo bi bil takrat pomislil, da je prišel papir za to in ono glasilo ali brošuro po tajnih zvezah iz Italije, celo iz Milana! Ožbolt nam opisuje tiskarsko delo, njegovo okolje, zveze in ogroženost tako stvarno in doživeto, da ga spoznamo do jedra in se vanj spontano vživimo. Življenje tiskarskega kolektiva, npr. tiskarne Triglav na Goteniškem Snežniku, je bilo nekaj posebnega: življenje v gozdni samoti, brez stika z ljudmi v okoliških naseljih, osamljenost, kjer si lahko preganjal dolgočasne le s trdim delovnim prizadevanjem in kjer nisi smel vedeti, da si stalno v življenjski nevarnosti. V takšnih razmerah seveda prihaja do različnih zapletov in psiholoških kompleksov, samota poraja slo po odhodu iz »gozdne ječe«, posamezniki postajajo nervozni in razdražljivi, in mnogi izmed njih bi odšli takoj v bojne enote, če bi smeli. Torej svet zase, ki smo ga doslej slabo poznali, čuden svet, a potreben naši revoluciji kakor kri.

V stilističnem smislu je knjiga razdeljena na dva dela: v prvem se avtor naslanja na pričevanja nekdanjih ilegalcev in partizanov, v drugem pa vpleta svoja osebna doživetja – po kapitulaciji Italije, ko je prišel iz italijanske internacije in se priključil kolektivu tiskarne Triglav kot obveščevalec. Precej pozornosti je posvetil tudi svojemu pokojnemu očetu in materi ter bratom in sestram. Prav je tako, zaslužili so! Lik starega Ožbolta – partizana Očka – bo ostal v

Anton Ožbolt, obveščevalec tiskarne Triglav, pisec te knjige

zgodovini NOB tega dela Slovenije neizbrisen.

Malce preveč so razvlečena poglavja, kjer avtor opisuje italijansko kapitulacijo, boje med nemško ofenzivo jeseni 1943 in svoja doživetja »na obveščevalni liniji«. Toda razumeti moramo njegov namen: hotel je čim prepričljiveje prikazati, v kakšni nevarnosti so delovali partizanske tiskarne. Naš revolucionarni tisk je nastajal tako rekoč pred nosom sovražnikovih postojank ter se razvijal in krepil, čeprav je bil Italijanom, Nemcem in domačim izdajalcem trn v peti. Tudi v tem se zrcalila moč naše partije in veličina naše osvobodilne ideje.

Knjiga Utrinki iz podzemlja je več kot zanimivo branje. Seveda se ji pozna, da je pred njenim natisom opravila precej dela tudi lektorjeva roka. Knjigo je izdala založba Borec (kakor prejšnji dve).

France Šušteršič

BELEŽKE BELEŽKE BELE

NAGRADA ZA FILM »SPLOŠNI LJUDSKI ODPOR V ZAČASNO ZASEDENEM MESTU« MATEVŽA MARINKA – Na pravkar sklenjenem devetem Mednarodnem festivalu vojaškega filma in fotografije v Parizu, na katerem so bili v uradni konkurenci prikazani trije filmi vojaško-filmskega centra »Zastava film«, je bil nagrajen tudi film »Splošni ljudski odpor v začasno zasedenem mestu« Matevža Marinka. Na dosedanjih festivalih, katerih organizator je francoski generalni štab, je bil »Zastava-film« že trikrat nagrajen z »zlatim soncem«, najvišjim festivalskim priznanjem, enkrat s »srebrnim soncem« in z diplomom za najboljši izbor filmov. Naši vojaški filmi so bili na tem pregledu in v konkurenci filmskih stvaritev iz štiridesetih dežel sveta po splošni oceni udeležencev tudi sicer visoko ocenjeni.

»REVOLUCIJA IN GLASBA« V LJUTOMERU – Dne 18. novembra je bil v dvorani Doma kulture v Ljutomeru koncert mladinskih pevskih zborov »Revolucija in glasba«. Ljutomerčani so napolnili dvorano in z vso pozornostjo spremljali 386 mladih pevcev iz Skopja, Zrečana, Velenja, Kopra, Raven na Koroškem in Ljutomeru. Občinstvu so se le-ti predstavili z dvajsetimi deli. Prireditev je bila v organizaciji odbora 7. festivala »Revolucija in glasba«, Zveze kulturnih organizacij Slovenije, RTV Ljubljana in Zveze kulturnih organizacij Ljutomer in je le člen v vrsti številnih tovrstnih prireditev v okviru festivala, katerega cilj je ohranjanje revolucionarnih tradicij našega narodnoosvobodilnega boja. Na koncertu vrednostne ravni smo slišali tudi nova slovenska in makedonska izvirna dela, ki jih je na polje umetnosti prinesel naš narodnoosvobodilni boj.

Stanislav Feuš

NAŠI SLIKARJI ZA ČRNO GORO – Blizu sto slovenskih upodablajočih umetnikov se je odzvalo solidarnostni akciji in po svoje prispevalo k obnovi nekdanje podobe s potresom prizadete Črne gore. Darovali so svoja umetniška dela in ta dokaj obsejna zbirka je te dni na ogled v vseh prostorih Mestne galerije.

LEŽKE BELEŽKE BELEŽ

NAGRAJENCA AVNOJ 1979:

dr. Svetozar Ilešič in dr. Dolfe Vogeltnik

Odbor za nagrado AVNOJ je na seji, 27. novembra letos, izbral letošnje dobitnike nagrade AVNOJ; v Sloveniji sta to pomembno družbeno priznanje dobila akademik dr. Svetozar Ilešič za delo na področju geografskih ved in dr. Dolfe Vogeltnik, utemeljitelj nove jugoslovanske statistike.

SLEVO

Slovesno odkritje obeležja

V vasici Slevo nad Kamnikom so sredi oktobra odkrili obeležje padlim za svobodo v NOB. Na slovesnosti je bilo veliko ljudi iz Kamnika, Maribora in drugih krajev. Domačini iz Kamniške Bistrice – Godič so obnovili gorsko cesto do Sleva, olepšali okolje in kraj z zastavami, mlaji, napisi ter organizirali civilno zaščito za urejanje prometa. Narodni heroj Andrej Cetinski-Lev je odkril spominsko obeležje, lovci pa so ga sprejeli v varstvo. Počastitev so izkazali tudi številni praporščaki in mladina odreda M. Zidanšek iz Maribora, svojci padlih in borci. Zbranim sta spregovorila Anton Grašič-Savo in Daniel Artiček. Lepo naravno granitno skalo so prispevali Pohorski granitarji iz Oplotnice, besedilo napisala pa sodelavci muzeja narodne osvoboditve iz Maribora.

A. G. S.

KOČEVJE

Več dela v prihodnje

Ko so člani predsedstva občinskega odbora ZRVS Kočevje razpravljali o predlogu programa za prihodnje leto, so se zavzeli, naj bi vse krajevne organizacije in aktivni člani ZRVS v občini vložili več navora za vključevanje v vse sredine našega družbenopolitičnega življenja. Ne bodo pa smeli zanemariti izobraževanja članov v idejno-političnem in marksističnem izobraževanju, splošnem vojaškem in samozasčitnem usposabljanju. Zavzeli so se, da bi rezervni starešine več storili za prenašanja tradicij NOV na mladi rod in to na obrambnih dnevih in ostalih srečanjih. Odločili so se, da bodo priredili več posameznih obiskov krajev, znanih iz časa NOB. To so delali tudi sedaj in ob tem ugotovili, da se zlasti mladi rezervni starešine na ta način seznanjajo s posameznimi dogodki, ki so bili pomembni za obrambo domovine v boju z okupatorskimi enotami. Pred časom so obiskali Javorico pod Gorjanci in se seznanili s tragičnimi dogodki marca 1944, ko je izgubilo življenje precejšnje število borcev bataljona Cankarjeve brigade.

VIKTOR DRAGOŠ

AJDOVŠČINA

Dve obeležji

Okrajni odbor bivših aktivistov OF za Vipavsko je sklenil naj bi v letu 1980 postavili dve kamniti obeležji v spomin zgodovinskih dogodkov v času NOV. Prvo naj bi vzdali spominsko ploščo na hiši pri Pepetovih v Vrtočah, kjer je bil osnovan 25. januarja 1943 okrožni odbor OF za vipavsko, drugo pa pod Šmarjami v kraju Košutnik, kjer je bilo 22. maja 1944 množično predvolilno zborovanje za volitve v narodnoosvobodilne odbore.

F. H.

KRANJ

Mladost v pesmi, besedi in spretnosti

Je naziv akcije, ki obsega kviz tekmovanja na temo Tito – partija – revolucija. Ta tema širi in pogloblja predvsem znanje mladega rodu, ki na ta način spoznava dosežke in pridobitve naše socialistične revolucije in poti v nov, boljši jutri.

Eno izmed občinskih kviz tekmovanj je bilo 21. novembra v dvorani kina Center v Kranju. Organizacijo sta prevzeli občinska konferenca ZSM Slovenije Kranj, skupno z garnizonom »Stane Žagar« Kranj.

V kvizu sta se med seboj pomerili ekipi osnovne organizacije ZSMS Sava skupaj z vojaki V. P. 1098/40 ter ekipa dijakov gimnazije Kranj skupno z vojaki V. P. 1098/45.

Več znanja je pokazala prva ekipa, ki se je tako uvrstila na medobčinsko tekmovanje. To bo decembra na Bledu.

Da pa ne bi vse ostalo le pri kvizu, saj le-ta soupada s praznovanjem letošnjih jubilejev, kot so 60 letnica SKOJ, KPJ, ter revolucionarnih sindikatov, je organizator poskrbel tudi za kulturnoumetniški program, v katerem so sodelovali mladi iz Kranja in pripadniki JLA.

Le-ti so skozi pesem in besedo prikazali pot tovariša Josipa Broza-Tita, od pričetka njegovega delovanja v vrstah komunističnega gibanja pa vse do nedavnega 6. srečanja neuvrščenih v Havani.

DŽILIO FILIPČIČ

Zmagovalna ekipa ZSMS Sava iz Kranja in vojakov V. P. 1098/40. (Foto. D. Filipčič)

PODPECA

Obletnica kurirske postaje

Visoko pod Pikotovimi pečmi, kjer je že dolga leta zapuščen rov, so se zbrali številni borci in kurirji. Krajevna borčevska organizacija iz Podpece je na tem mestu ob petintridesetletnici kurirske postaje O-5 organizirala večjo svečanost. Borci izpod Pece so obnovili ta zapuščen rudniški rov, v katerem je v hudi zimi 1944–1945 preživela kurirska postaja O-5, ki je vzdrževala zvezo s kurirsko postajo TV-32 na Jamnici pri Šentanelu. Z Odkritjem spominske plošče so poudarili pomen te kurirske postaje.

IGNAC ZDOVC

PONIKVA

Sadovi solidarnostnega dela

V znanem partizanskem zaselku Podkraj pri Ponikvi je bila ob dnevu republike prisrčna slovesnost. Vaščanom se je izpolnila dolgoletna želja: asfaltirana je bila cesta, ki jih povezuje z Velenjem, kjer je večina vaščanov zaposlenih. Veselje je bilo tem večje, ker je cesta predvsem sad njihovega solidarnostnega dela in prispevkov. Skratka, do izraza je prišla stara, v času NOB utrjena solidarnost in enotnost. Na zaključni slovesnosti, ki se jo je med drugim udeležil tudi predsednik občinskega odbora ZB Žalec, tovariš Rudi Celinšek, so poudarili, da so morali dolgo čakati na to pridobitev, vendar, dočakali so in ob pomoči družbe se jim je odprlo sodobno okno v svet.

KOČEVJE

Sprejem

V počastitev šestdeset letnice Komunistične partije Jugoslavije – ZKJ, SKOJ, revolucionarnih sindikatov in dneva republike je komite občinske konference ZKS v Kočevju priredil svečan sprejem članov Zveze komunistov Jugoslavije za trideset letni neprekinjeni staž v tej organizaciji, člane ZK, ki so bili sprejeti v članstvo v zadnjem obdobju. Temu sprejemu so prisostvovali predstavniki družbenopolitičnih organizacij, sekretarji osnovnih organizacij in člani komiteja. Ob priložnosti so poudarili zgodovinski pomen ustanovitve Komunistične partije za razvoj narodnoosvobodilnega boja in povojno graditev.

VIKTOR DRAGOŠ

RIBNICA

Civilna zaščita

Delegati vseh treh zborov občinske skupščine Ribnica so na minuli seji razpravljali in sklepali o poročilu o stanju civilne zaščite na območju te občine. Iz poročila je razvidno, da je civilna zaščita v tej občini tista sestavina splošne ljudske obrambe, ki skrbi za zaščito in reševanje ljudi ter imetja v vojni ob vseh vrstah napadov, ravno tako v primeru naravnih in drugih hudih nesreč. V oceni dela je ugotovljeno, da so štabi, splošne in specialne enote zadovoljivo usposobljene, in da delujejo v vseh krajevnih skupnostih in organizacijah združenega dela ter ostalih skupnostih. Zraven ostale skrbi za uspešno delo posvečajo v vseh enotah civilne zaščite v tej občini tudi skrb za izobraževanje. V ta namen pripravljajo predavanja in ostale oblike izobraževanja. Pohvalno je to, da so na vseh dosedanjih vajah, zlasti pa na nedavni vaji Nič nas ne sme presenetiti vse enote uspešno delovale in pokazale svojo usposobljenost.

VIKTOR DRAGOŠ

Letošnje poletje je državno pravdnštvo iz Heidelberga po diplomatski poti zaprosilo republiški sekretariat za pravosodje, organizacijo uprave in proračun SR Slovenije za pravno pomoč v zvezi s preiskavo proti vojnim zločincema Clementu Druschkeju in Heinzu Linckeu.

Druschke, šef izpostave varnostne službe in varnostne policije na Jesenicah od aprila 1941 do konca vojne, je bil že decembra 1945. leta razglašen za vojnega zločinca. Zbrano dokazno gradivo o tem vojnem zločincu so našli zvezni organi 1948. leta odstopili zavezniškim okupacijskim oblastem v Avstriji in Nemčiji zaradi uvedbe kazenskega postopka proti Druschkeju, čigar bivališče pa vse do februarja predlanskim ni bilo znano.

Ko sta Franc Koritnik in Simon Wiesenthal februarja 1977. leta na tiskovni konferenci na Dunaju novinarjem sporočila, da sta odkrila, kje živi jeseniška gestapovca Druschke in Lincke, se je

Tožilec in Druschkejev zagovornik na Gorenjskem

ponovno začela preiskava, katere so se zelo resno lotili tako na okrožnem sodišču v Kranju kot na državnem tožilstvu v Heidelbergu.

V zvezi z zločini Druschkeja in Linckea so 1977. leta v Kranju zaslišali 77 prič in zbrali veliko dokaznega gradiva, prevedli vse to v nemščino in poslali tožilstvu (nemško uradno državnemu pravdnštvu, ki pa opravlja iste naloge kot pri nas javno tožilstvo) v Heidelberg.

Ker smo od pomladi 1977. leta naprej le malo slišali, kako napreduje preiskava proti Druschkeju in Linckeu, so bili mnogi, posebno prizade-

ti, prepričani, da v Heidelbergu namerno zavlačujejo zbiranje obtožnega gradiva in samo preiskavo, da bi na vse skupaj prej ali slej pozabili, oziroma se s takim dejstvom pomirili. Na okrožnem sodišču v Kranju so me prav glede tega opozrili, da smo s takim mnenjem krievni do državnega tožilstva v Heidelbergu, ki si močno prizadeva spraviti Druschkeja in Linckea na zatožni klop. Druschke je bil predlanskim nekaj časa že v zaporu, zdaj se brani s svobode in je bil že večkrat zaslišan, Lincke pa je bil tedaj nekaj časa v psihiatrični bolnišnici. To pripombo so na okrož-

nem sodišču v Kranju podkrepili s podatkom, da so v tem kratkem času na državnem tožilstvu v Heidelbergu v zvezi s hudodelstvi jeseniškega gestapa zaslišali okoli sto prič, ki živijo v Avstriji, Nemčiji, Italiji in drugod. Tako so med drugim iz Italije ponovno poklicali na zaslišanje v Heidelberg Franca Koritnika, iz Celovca pa najožjega Druschkejevega sodelavca in voditelja jeseniških raztrgancev Andreja Noča, po domače Glažarjevega s Koroške Bele. Glažar bi bil lahko »najtežja« priča proti Druschkeju, toda upravičeno lahko dvomimo, če bo upal spregovoriti resnico,

ker bi obenem obtoževal tudi samega sebe.

Z dovoljenjem naših pravosodnih organov in namenom, da osebno ponovno zaslišijo nekatere priče, ki so že bile zaslišane v Kranju 1977. leta, so v drugi polovici novembra prišli v Kranj državni tožilec iz Heidelberga, kriminalni nadkomisar deželnega kriminalnega urada in zagovornika Druschkeja in Linckea. V navzočnosti preiskovalnega sodnika okrožnega sodišča Kranj Antona Žitka so v desetih dneh zopet zaslišali dvajset prič in to pod prisogo. Nekatere priče so obiskali na domu v Kranjski gori in na Jeseni-

cah, ker zaradi starosti in bolezni niso mogli priti v Kranj. Ogledali so si muzej talcev v Begunjah, spomenik ustreljenim Hrušičanom na Belem polju in več drugih spominskih obeležij, kjer so bile pobite žrtve jeseniškega gestapa. Kot mi je povedal sodnik Žitko, so bili vsi globoko pretreseni nad tem, kar so videli in slišali v desetih dneh na Gorenjskem. Kako prizadevno in naporno je bilo to delo, pove podatek, da so dnevno zasliševali po osem in več ur; nekatere priče tudi po tri in celo po štiri ure.

So pa velike težave, ker mnoge izjave, ki hudo bremenijo Druschkeja in Linckea, ne morejo več potrditi še druge priče, ker so že umrle.

Prič je veliko in premalo. Kaj vse so hoteli vedeti tožilec in odvetnika iz Heidelberga, v čem so težave tožilstva, boste lahko prebrali v prihodnji številki TV-15.

Jože Vidic

S seje predsedstva RO ZZB NOV Slovenije

Zgoščen dnevni red

Na minuli seji predsedstva republiškega odbora ZZB NOV Slovenije, ki jo je vodil njen predsednik Janez Vipotnik, so člani predsedstva razpravljali o vrsti vprašanj. Osrednja tema v razpravi pa je bilo gradivo osnutkov za razpravo republiške konference SZDL Slovenije, kar je v zvezi z bližnjo volilno sejo republiške konference SZDL Slovenije.

V uvodu k razpravi ob tej točki dnevnega reda je tovariš Savin Jogan pojasnil bistvene sestavine gradiv RK SZDL, pri čemer je poudaril, da vsa prizadevanja socialistične zveze težijo k temu, da bi delovni ljudje in občani imeli zares vse možnosti uveljavljanja v skupni fronti organiziranih socialističnih sil. Pri tem je podčrtal odgovornost vseh družbenopolitičnih organizacij, združenih v enotno fronto za izvajanje in kakovost izvajanja dogovorjenih nalog, ki se v nekaterih primerih prepočasno uresničujejo (prepočasno samoupravno dogovarjanje). Kar zadeva Titovo pobudo, se Socialistična zveza Slovenije opredeljuje v predlogu za štiriletni volilni mandat od krajevnih do republiške konference in za dveletni mandat voljenih predsednikov.

Borci so se z izvajanjem tovariša Jogana strinjali. V razpravi so potrdili predloge socialistične zveze, pozdravili so predlog uvedbe letnih programskih konferenc socialistične zveze (od krajevnih do republiške) z možnostjo kadrovskih spre-

memb, poseben poudarek pa so dali zahtevi po zmanjšanju forumskega dela, ob razpravi o mandatih pa še opozorili na nujnost zmanjšanja tako imenovanega profesionalizma v političnem delu. Menili so še, da je v gradivih pravilno poudarjena vloga Zveze združenih borcev kot sestavnega dela enotne fronte, saj borci v celoti in odgovorno sprejemajo Titovo pobudo kot svojo vsakdanjo nalogo, kar je močno prisotno že na terenu. Borci so naglasili svojo aktivnost v krajevnih organizacijah, na področju njihovega sodelovanja v ljudski obrambi in socialistični samozaščiti, kjer še zlasti deluje borčevska organizacija kot politični koordinator.

Razprava ni obšla nekaterih kritičnih pripomb, ki so v prvi vrsti veljale pojavu naraščanja profesionalnih kadrov od družbenopolitičnih organov v federaciji do tistih v samoupravnih interesnih skupnostih. Pri tem so lahko borci kot primer dobrega volonterskega dela pokazali na lastno organizacijo.

Delegate je razprava spodbudila še k razmišljanju o našem gospodarjenju, kjer so bili mnenja, da je treba storiti tudi več za dvig produktivnosti dela, za povečanje izvoza in zmanjšanje uvoza ter storiti tudi več, oziroma dobro pretehtati vse investicije in stroške, ki bremenijo združeno delo.

S temi in še nekaterimi pripombami in dopolnili iz razprave so na seji predsedstva republiškega odbora

ZZB NOV Slovenije sprejeli osnutke gradiv socialistične zveze za razpravo.

Informacijo o organiziranosti in aktivnosti organizacij ZZB NOV na področju ljudske obrambe in družbene samozaščite so preložili za obravnavo na prihodnji seji predsedstva, zato pa so obravnavali in sprejeli poročilo o delu komisije za vloge in pritožbe (pri RO ZZB NOV). Menili so, da je način dela te komisije dober, da ustreza namenu, prav tako pa so se strinjali z nekaterimi predlogi te komisije o njenem nadaljnjem delu.

Predsedstvo je sprejelo še informacijo o bližnjem srečanju - delovnem sestanku RO ZZB NOV Slovenije, Hrvatske in VZPI (ANPI) Furlanije-Juljske krajine, ki bo 15. in 16. decembra v Novi Gorici. Strinjalo se je tudi z dnevnim redom tega srečanja. Poročilo o proslavi 35-letnice ustanovitve enot NOV in POS sestavljenih iz pripadnikov drugih narodov, ki je bila 6. 10. v Portorožu so poslušali le kot informacijo, zato pa so pod točko razno obravnavali še vrsto informacij in poročil, med njimi tudi o gradnji novega objekta v Strunjanu, o pripravi na proslavo in obnovo spomenika na Poljanah na Koroškem, kjer se je bila zadnja bitka druge svetovne vojne, predlog za odlikovanje glasila Naša vojska, o razpisu za izvirno slovensko dramo na temo narodnoosvobodilnega boja in druga.

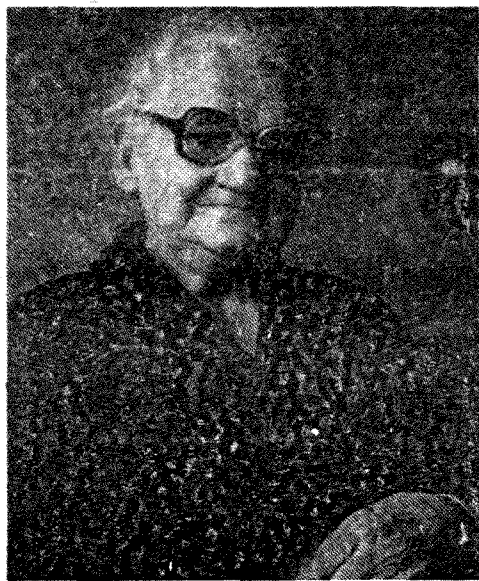
B. Ž. J.

Pogovor z Antonijo Stadler

Skrbi in radosti partizanske mame

Že krepko korači v 98. leto starosti Antonija Stadler. Stadlerjeva mama ji pravijo vsi, ki so v času narodnoosvobodilnega boja spoznali njeno materinsko skrb, v vsakem trenutku pripravljeno na žrtve.

Prijetna sobica v Domu starejših občanov v Stožicah je zadnjih pet mesecev postala njen dom. Res njen dom? Dobro skrbijo zanj, to že, pa ji je kljub temu dolgčas po tistih njej znanih stenah dvonadstropne hiše v Železnikarjevi ulici v Šiški, med katerimi se je toliko vsega zgodilo. Tam je prebila vsa leta neizprosne vojne in stisk, leta strahu, ki mu je bilo treba priliti dobro mero poguma, leta, ki so zarisala gube na njen obraz in jim ni hotelo biti konca, pa tudi leta svobode, veselja, radosti...

»Rada imam dobre ljudi.«

»... Spominjam se... začela se je druga svetovna vojna... Zdelo se mi je, da smo si komaj opomogli od udarcev prve svetovne vojne..., pa je bilo treba že spet stisniti puško v dlan,« začne pripovedovati: Antonija. »Moji otroci so bili takrat že fantje in dekleta. Pet jih je bilo: trije sinovi in dve hčeri. Potem, ko nam je leta 1932 prezgodnja smrt iztrgala iz naše srede glavo družine-očeta, je vsa družinska odgovornost čakala mene. Pa me ni skrbelo za sinove in hčere. Naučila sem jih ljubiti domovino. Zrasli so v zavedne Slovence in Slovenke. Vedela sem, da se lahko karkoli zgodi, pa ne bodo izdali mojega truda. Narodnoosvobodilni boj je potrdil moje zaupanje.

Najstarejši, Franc, oziroma Pepe so mu rekli pozneje med partizani, je ob okupaciji delal pri poštni hranilnici. V začetku je še prihajal domov. Sovražnikovi stražarji in izdajalci pa so nas vse pogostejše obkrožali. Že za sosednjimi vrati v isti stavbi so stanovali prav zagrizeni nemškutarji Pilihovi. K sreči nam niso nikoli prišli na sled.

Če je pretila nevarnost, sem skozi okno izobesila belo ruto. Potem je postalo sumljivo. Belo ruto sem pospavila v omaro, Pepe pa ni več vsak dan prihajal. Postal je vosevec. Seveda mi tega takrat ni povedal. Bilo je skrivnost. Pa tudi spraševala ga nisem. Le sum me je razjedal in marsikatero noč sem takrat prebedela. Skrivaj sem gledala skozi okno, če kdo vohlja okrog hiše.

Pepe in njegov tovariš Mišo sta prinašala domov orožje za partizane. Kam z njim, da ga ne bi ogledniki odkrili in bi prišlo v nepravne roke? Na vrtu med solato se mi je zdelo najboljše skrivališče.

Nekega dne je prišla Danica po pištolo za

enega od borcev. Bila je pogumno dekle. Dolgo sem gledala za njo, kako stopa čez progo mimo sovražnikove straže s skritim orožjem pod obleko. Niti dihati si nisem upala nekaj trenutkov. Šele, ko sem jo v daljavi videla samo kot črno piko, sem se premaknila z mesta in se vrnila domov.

Pa še drug material za partizane in njihove družine smo zbirali v naši hiši. Nosila sem denar Šercerjev in Filipičev. Pa Poročevalca in drugo literaturo sem raznašala. Za Poročevalca sem imela posebno skrivališče: navezane na vrstico sem spustila v odtočno cev ob zunanji steni hiše. Obenem je bilo vse pripravljeno, da bi v primeru nevarnosti zažgala tisto, kar okupatorju nikakor ni smelo priti v roke.

... Čisto potihlo so prihajali, navadno že v mraku, Zlato Božič, Zvone, Jurij Gliha in Ravbar. Pogosto so prenočevali. Zjutraj so spet tiho odhajali po svojih poteh in nalogah.

Skrivni sestanki rajonskega komiteja so se vrstili v našem domu. Niso se veliko pogovarjali. Dejanja so pomenila več od besed... »razmišlja sedemindesetletna mama. Z roko se je pogladila po belih laseh in pobrskala po spominu za še kakim utrinkom iz vojnih dni.

»Nekega dne, bilo je že leta 1944, sem se vračala s trga. Na cesti so me ustavili domobranci. Pred nos so mi pomolili fotografijo štajerskih partizanov. Tudi Pepe je bil med njimi. Prebledela sem. Zdelo se mi je, da mi zmanjkuje tal pod nogami. Nisem mogla zanikati, da ga poznam. Oni pa so me prepričevali: »Partizanska vojska je propadla. Pišite Pepetu, naj se vrne domov!« Preveč sem bila ponosna in prepričana v našo zmago, da bi me ujeli na limanice. Samo še do maja 1945 je bilo treba verjeti vanjo, potem smo dokazali. Zasijala je svoboda, zgrnilo se je veselje, kot da ga nikoli doslej ni bilo toliko na kupu, pesem je odmevala z vseh koncev Ljubljane. Dvajseti dan svobode se je vrnil Pepe. Prišel je iz Trsta. Mlajšega sina Borisa še ni bilo. Vedela pa sem, da je živ in da bom prej ali slej tudi njega stisnila v objem.

Molk je za nekaj časa zagrnil njene besede, toda pogled je še pripovedoval. Govoril je, da je bila Antonija nekoč mlada in lepa in polna življenja. Še danes se rada spomni, kako je kot nevesta s širokim klobukom stopala ob ljubljenski možu na pot novega življenja. In spominim se ga še bolj nazaj, v Župelevo na Bizeljskem, kjer se je rodila in prebila svoje otroštvo skupaj z bratom Julijusom, dvema sestrama in polbratom. Doma so imeli gostilno. Antonija je kmalu znala prijeti za delo. Domači so jo poslali v nemško šolo, pa se ni hotela učiti. Šivanje jo je veselilo. Postala je šivilja. Ure in ure je prebila za šivalnim strojem. Prišla je v Ljubljano, lahko bi rekla, s skromno popotno culico. Iskala je kako šiviljo, da bi pri njej živela in šivala.

»Se zadnji dan, preden sem prišla v dom, sem šivala,« pripoveduje Stadlerjeva mama. »Kar pogrešam svoj stari šivalni stroj, še izpred prve svetovne vojne...

Rada imam dobre ljudi. Rada se z njimi pogovorim, koga potolažim, pa tudi kaj potolažim.

Pepe me vsak dan obišče. Tudi hčerka Tonči prihaja in moji nečaki prav tako. Prihajajo in odhajajo. Veste, nobena ločitev ni lepa, pa čeprav samo za en dan. Vem, da ne bo vedno tako, da je to le začasna rešitev. Kmalu se bom spet vrnila domov. Med svojimi bom, ki bodo samo prihajali.

Živa Drole

29. november je tudi mednarodni dan solidarnosti s palestinskim narodom

Trideset let na prvih straneh dnevnega časopisja

Pravzaprav je prišlo palestinsko vprašanje na dnevni red generalne skupščine Združenih narodov pred dvaintridesetimi leti, torej leta 1947, in je z večjimi ali manjšimi presledki bilo vedno v ospredju svetovnih političnih vprašanj. Zlasti v zadnjih letih pa je postalo ključno vprašanje za reševanje problemov in zapletov na Bližnjem vzhodu.

Pravice Palestincev do narodne neodvisnosti in suverenosti ter njihove pravice do samoopredelitve brez vmešavanja drugih je potrdila 22. novembra 1974 generalna skupščina Združenih

narodov. Prav v istem času je generalna skupščina potrdila tudi pravice Palestincev do vrnitve na svoje domove in posestva in jim priznala pravico do »vseh sredstev, ki so v skladu s cilji in načeli listine Združenih narodov«. Generalna skupščina je pozvala vse države sveta in mednarodne organizacije, naj podpro Palestince v njihovem boju. Zaradi počasnega razvijanja dogodkov, oziroma še vedno nerešene osnovnega vprašanja Palestincev in njihovega naroda je generalna skupščina formirala poseben komite za neodtujljive pravice pale-

stinskega naroda, ki navezuje stike z vsemi državami in organizacijo palestinskega ljudskega odbora, da bi proučila kakršnokoli možnost in predloge za rešitev tega vprašanja.

Četudi smo dobro informirani o dogajanjih in pravičnem boju palestinskega naroda, naj nas ta kratek zapis ob dnevu solidarnosti ponovno spomni, da ima vsa svetovna skupnost veliko nalogo in preizkušnjo, ki jo bo v korist miru in neodtujljivih pravic vsakega naroda na našem planetu morala pravično in dostojno rešiti.

MARIBOR

Na Kozjanskem

Borci NOV krajevne organizacije »Maks Durjava« iz Maribora smo se tudi letos odpravili na tradicionalni izlet v partizanske kraje. Tokrat smo obiskali Kozjansko. Prva postaja je bila samoupravna šola v Podčetrtku, kjer učenci sami upravljajo in gospodarijo v šoli. Pot smo nadaljevali na Planino in na Bohor. Drugi dan smo krenili v Brestanico. Na gradu smo si ogledali muzej. Krajevna organizacija nam je pripravila lep sprejem s kulturnim programom. V Senovem smo se srečali s tamkajšnjimi borci in nadaljevali pot v Kostanjevico in Brežice. Polni nepozabnih vtisov smo se poslovili s sklepom, da tradicijo obiskov naših krajev, znanih iz NOV, nadaljujemo tudi v prihodnjih letih.

Zahvaljujemo se vsem tovarišem krajevnih organizacij ZB, še posebno pa tovarišem iz Brestanice, pionirjem in mladincem pa tudi učiteljem, ki so svojo tovariško in nesebično pomočjo mnogo pripomogli, da je naš izlet tako lepo uspel.

KO ZB NOV

CELJE

Prijetno presenečenje

Nepričakovano smo prejeli vabilo na proslavo ob dnevu republike, ki so jo v risalnici gimnazije Celje priredili v ponedeljek, 26. novembra popoldne dijaki 2. letnika gimnazije za člane ZB NOV na Otoku v Celju.

»Rojstvo naše domovine želimo proslavljati z vami, ki ste doprinesli vsak svoj delež v mozaiku oblikovanja nove družbene ureditve, v kateri imamo mladi možnosti ustvarjanja,« so napisali v vabilu.

Po pozdravnih besedah profesorja Kozinca, ki je sodeloval v pripravah na prireditve, so dijakinje in dijaki 2. c razreda izvedli dobro pripravljen program.

Srečanje je bilo tovariško in prijetno, da ga ne bomo pozabili. Zaželeli smo si še takih in podobnih srečanj, kar sta posebej naglasila v besedah zahvale predsednik krajevne organizacije ZB NOV »Karel Destovnik-Kajuh«, Milan Batistič in spomeničarka Marica Frečetova.

Bilo je nepozabno.

RUDOLF URŠIČ

TRŽIČ

Obiskali smo zamejske Slovence

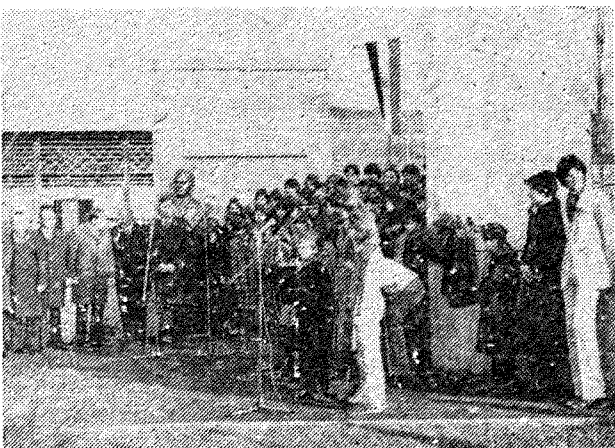
Na letnem zboru koroških partizanov 1. julija 1979 pod Storžičem je pododbor koroških partizanov iz Tržiča sprejel vabilo partizanov s Koroške, naj jih obiščejo.

Poln avtobus članov ZB, večinoma koroških partizanov, je 13. oktobra jutraj odpeljal iz Tržiča proti Železni Kapli. Ustavili smo se tudi pri spomeniku na Robežu, kjer smo položili venec. Slovenski Plajberk je bil naša osrednja postaja. Na domu koroškega partizana Feliksa Wiesera so nas sprejeli predstavniki koroških Slovencev, ki danes živijo v Avstriji. Poslovili smo se z obljubo, da se bomo mi in drugi še vračali, si izmenjali misli ter pomagali ohranjati narodno zavest.

FRANCE ŽNIDAR

Srečanje partizanov z obeh strani meje na Koroškem

Spominsko obeležje v Mirni peči je odkril Stane Potočar-Lazar. (Foto: S. Dokl)

Slovesnosti ob dnevu republike

Dan republike so povsod po domovini praznovali več ali manj slovesno, vsekakor pa je slavlje dobilo še večjo težo, če je bilo združeno tudi z delovno zmago. Praznovanje, povezanih z novimi delovnimi uspehi, ki bodo pustili za nami trajne sledove, ni bilo malo. Vsekakor pa so bila nadvse pristrčna tudi vsa ostala praznovanja, ki so jih večinoma združili z obiski na grobovih padlih pa tudi z odkritjem novih spominskih obeležij, s pohodi po partizanskih poteh ter z vrsto priložnostnih srečanj.

MIRNA PEČ – V Mirni Peči so ob tej priložnosti odkrili spomenik padlim borcem in žrtvam fašističnega terorja, prvič pa je v zadnjih novembrskih dneh v središče krajevne skupnosti pritekla dobra pitna voda. Spomenik je odkril domačin, narodni heroj Stane Potočar-Lazar.

SECOVLJE – V novozgrajeni jedilnici sečoveljske šole se je za praznik zbrala množica domačinov, borcev in mladine ob razvitu prapora krajevnega odbora ZBZ NOV. Posebej navdušeno so pozdravili nekdanje borce Istrskega odreda ter tovarišico Doro Benet, ki je o pomembnem dogodku spregovorila še v italijanski in tako posebej poudarila vedno tesnejše sodelovanje med obema narodoma.

SEMPAS – Dan pred praznikom so se v precejšnjem številu zbrali tudi v šempaskem kulturnem domu in v svoji sredi še posebej pristrčno pozdravili nekdanje borce prvega primorskega partizanskega bataljona Simon Gregorčič, prireditve pa je bila nadvse toplo zaključena s sprejetjem cicibanov v pionirsko organizacijo. Svoj pionirski odred so šempaski pionirji poimenovali po svojem rojaku in junaku, Miletu Špacapanu-Igorju, ki je že 28. novembra 1942 padel v boju s sovražnikom na šempaskem polju in razvil pionirski prapor.

RADOVICA – V spomin na napredno družino Kopinič so v prazničnih dneh v Radovici pri Metliki pripravili posebno slovesnost. Odkrili so spominsko obeležje in očrtali ob tej priložnosti izjemno vlogo te napredne družine pri razvoju in organiziranem delu komunistične partije na območju Bele krajine.

METLIKA – Pred praznikom republike so se v metliški vinski kleti zbrali vinogradniki obeh belokrajnskih občin skupaj s člani kmetijske zadruge Metlika in otvorili nove servisne delavnice, skladišče s sodobno vinarsko opremo, hkrati pa dostojno proslavili še občinski praznik, ki ga metliška občina praznuje v spomin na leto 1942, ko so partizani napadli in osvojili na Suhorju belogardistično italijansko postojanko.

KOPER – V Loparju, kraju, kjer je bilo žarišče narodnoosvobodilnega boja v Istri, so obudili spomin na 35 letnico prvega zasedanja loparskega okrajnega narodnoosvobodilnega odbora, prve resnično ljudske oblasti za velik del tega območja. Praznovanje so združili z otvoritvijo novega vodovoda, s tem pa se je prebivalcem tega območja uresničila stoletna želja, dobiti zdravo pitno vodo. Slavlja so se razen domačinov udeležili številni gostje iz obalnih in sosednjih občin pa tudi iz zamejstva.

KUMROVEC – Na svojstven način so praznik republike obeležili v Kumrovcu in Bistrici ob Sotli, kjer so v domu borcev in mladine v Titovem rojstnem kraju odprli razstavo slikarskih platen letošnje likovne kolonije Titovi kraji – naši kraji. Razstavo slik ljudi in krajev na Kozjanskem in v Obsotelju je v kumrovškem domu borcev in mladina odprl republiški sekretar za kulturo Andrej Ujčič, o udeležencih in njihovem delu pa je spregovoril likovni kritiki Franc Zalar.

SLAVKO DOKL, MILAN CIRK
LOJZE KRISTANČIČ-MINKO

CELJE

Družabni večer

V počastitev našega največjega praznika priredi krajevni odbor ZB Dušan Kraigher v Celju vsako leto družabni večer staršev in vdov padlih borcev. Letos so srečanje pripravili 22. novembra. Prav je, da se ostarelih oseb, ki so toliko žrtvovali za našo revolucijo, spomnimo na tak način. Darilo ob prazniku bi pomenilo malo, spomin na osebni stik pri tovariškem srečanju pa bo še dolgo topel in živ.

ZORA VIVOD

MOZIRJE

Dogovor

Pred kratkim je bila seja predsedstva občinskega odbora ZBZ NOV Mozirje. Na njej so obravnavali stališča o kolektivnem vodenju in odgovornosti ter organizacijska vprašanja: povezava občinskega odbora s krajevno organizacijo ZB, socialnozdravstvena vprašanja borcev NOB in drugo. Seje so se udeležili poleg članov še predsedniki in tajniki krajevnih organizacij ZB NOV. Pozdravili so pobudo tovariša Tita o kolektivnem vodenju in odgovornosti in ugotovili, da bodo tudi v borčevskih organizacijah lahko prešli na delo in kolektivno odgovornost.

V razpravi o delegatskem skupščinskem sistemu v KS in občini so ugotovili, da delegati borčevskih organizacij niso dovolj aktivno delovali v skupščinah. V nadaljevanju seje so razpravljali o boljšem sodelovanju občinskega odbora s krajevno borčevsko organizacijo. Socialnozdravstveno varstvo borcev se nenehno boljša. Eno zelo važnih vprašanj pa je stimulacija borcev pri njihovem delu. Ugotovili so, da bi bilo potrebno vsako leto podeljevati razna priznanja in plakete borcem, ki so najbolj zaslužni. Sprejeli so tudi sklep, naj v vseh krajevnih organizacijah razpravljajo o kolektivnem delu in vodenju, da se poveča odgovornost vodstev do članstva.

FRANC OMLADIČ

SLOVENJ GRADEC

Spomini na Prežihovino

Pred dnevom republike je obiskal člane zgodovinskega krožka in maturante šolskega centra Slovenj Gradec sodelavec Prežihovega Voranca, tovariš Ivan Kokal-Imre.

Pripovedoval je svoje spomine na velikega revolucionarja, komunista in pisatelja Lovra Kuharja – Prežihovega Voranca, ki je bil med organizatorji partijskega krožja »Sever« v Mežiški, Dravski in Mislinjski dolini.

Zanimiva je bila pripoved na 2. in 3. kongresu SKOJ, ki sta bila v Kefrovem mlinu.

Tovariš Ivan Kokal je bil španski borec. Zanimivi so bili njegovi spomini na boj republikancev, ki so jim pomagali tudi jugoslovanski prostovoljci. Letos je obiskala Španijo skupina naših »Spancev«. Ogledali so se si mnoga mesta iz let španske državljanske vojne. Imre je delal kot sodelavec kominterne v Moskvi. Mladina si želi takih in podobnih srečanj.

Zgodovinski krožek in klub OZN na šolskem centru Slovenj Gradec je pred kratkim gostil svoje vrstnike iz gimnazije Murska Sobota in iz Kopra, ki so si ogledali Prežihovino, Kefrov mlin in spomenik na Polani, kjer so se vrstili zadnji boji 2. svetovne vojne.

ADOLF ANKON

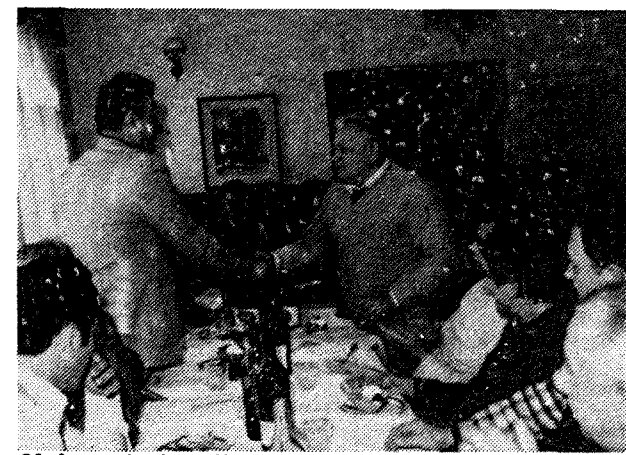
LJUBLJANA

Obisk Posočja

V okviru vojaškostrokovne ekskurzije, ki so jo načrtovali po dopolnilnem programu vojaškega usposabljanja za leto 1979, so člani občinske konference ZRVS iz Ljubljane center obiskali bolnico Franjo Tolmin, Gojače, Novo Gorico in Komen. Ekskurzije se je udeležilo več kot 50 rezervnih vojaških starešin in družbenopolitičnih delavcev iz občine Ljubljana center.

V Novi Gorici so se sestali predstavniki občinskih konferenc ZRVS Nova Gorica in Ljubljana center ter razpravljali o svojem delu in dejavnosti organizacij ZRVS.

MILE GOJKOVIČ

Ob izmenjavi daril na srečanju rezervnih vojaških starešin Ljubljana Center in Nova Gorica

Odkar vemo za boj med izkoriščevalci in izkoriščanimi, je ta boj spremljala človekova pisana beseda. Toda potek teh konfliktov sta opisovali le prosveta in cerkvena gospodarka. Šele v preteklem stoletju, ob splošnem vzponu gospodarstva in tehnike, je prišel delavski razred do lastnih sredstev in tiskarn, s čimer mu je bilo omogočeno razširjati borbena miselnost in hitrejšo strnitev svojih vrst. Ta boj se je razvijal skozi stoletja po vsem svetu in traja še danes na večjem delu zemeljske oble.

Ustavimo se nekoliko ob političnem položaju, času in dogodkih, ki so se odvijali takrat, ko je na Prulah, v Prijateljevi ulici številka 15 (nekdanje je imenovala Srednja ulica, ker deli Prule na dva dela, pozneje Sokolska in šele od leta 1935 dalje Prijateljeva), delala v letih 1932-1934 ilegalna partijska ročna tiskarna, tako imenovana ciklostilna tehnika z imenom »Galicija«, in zabeležimo nekaj dejstev o tedanjem delovanju KPJ v Sloveniji.

Avantgarda jugoslovanskega delavskega razreda, torej KPJ skupno z Zvezo komunistične mladine Jugoslavije (SKOJ), je vse od svojega obstoja v letu 1919 vnašala s tiskom – v začetku legalnim, po Obznani od leta 1921 dalje ilegalnim – med delovno ljudstvo revolucionarno zavest. Pokrajinsko vodstvo Partije in Skoja v Sloveniji sta takoj v začetku šestojanuarske diktature 1929 natisnila in razširila letake z geslom »Proti vojno-fašistični diktaturi«. Letak je bil izdan 11. januarja 1929. V naslednjih mesecih so komunisti raztrosili v znanih krajih vrsto letakov in z njimi razkrinkovali diktaturo in njen teror nad komunisti.

Kraljeva diktatorska oblast, služeč buržoaziji, je takrat silno poostriala nadzor nad komunističnim delovanjem. Na najbrutalnejši način, s preganjanjem, zapiranjem in uboju komunistov so nameravali uničiti vodilne partijske in mladinske kadre.

Razvejano partijsko delo

Tudi delovanje v Ljubljani, enako velja za vso državo, je bilo komunistom zaradi aktivnosti policije zelo oteženo. Po večjem številu aretacij in odkritju javk in stanovanj, v katere so se zaleteli ilegalci oziroma preganjani komunisti, so se morali sestanki odvijati strogo prikrito, najčešče v okolici mesta.

Kljub vsemu so tedanji mladi in novi kadri – študentje, srednješolci in delavska mladina po vsej Sloveniji – z velikim navdušenjem in resnostjo proučevali in študirali razpoložljivo literaturo iz zgodovine delavskega gibanja, iz dialektičnega materializma in politične ekonomije. Partijski komite na univerzi v Ljubljani je pričel leta 1932 izdajati ilegalni list za študente »Rdeči signali«.

Avantgarda delavskega razreda je s tiskom krepila revolucionarno zavest

»Galicija« – ilegalna partijska ročna tiskarna

Pospešeno delovanje novega in povečanega števila članov PK KPJ za Slovenijo – sekretar je bil takrat Ivan Maček-Tesla, člani Jože Brilej-Baraga, Tone Sušteršič-Zeleznikar, Otokar Franko-Markoni in še nekateri – ni le ustvarilo ugodnih pogojev za povečanje števila partijskih celic v Sloveniji, temveč je vnašalo novo kvaliteto dela med komuniste. Partija se je začela osvobajati sektaške ozkosti. Še naprej je navezovala stike z nekaterimi socialdemokrati, čeprav jih je prejšnja kominternska linija označevala za socialfašiste. V Sloveniji je agresivnost pristašev Hitlerjeve nacistične stranke, njene pete kolone, pospešila diferenciacijo med naprednimi in nazadnjaškimi silami. Partija sicer ni mogla biti množična, delovati je morala še vedno podtalno, vendar ji je z novimi prijemi uspelo vnašati napredno in revolucionarno miselnost v delavske in razne prosvetne organizacije.

Po vztrajnem in nikdar dovolj opisanem požrtvovalnem delu pravzaprav majhnega števila partijskih kadrov – po podatkih pokojnega Edvarda Kardelja je štela KP v Sloveniji v začetku leta 1932 450 članov KP in SKOJ in še večje število somišljenikov – je uspelo partiji snovati poleg ilegalnega tudi legalni tisk. Ta je izhajal pod enim ali drugim imenom in je bil običajno kmalu prepevan. Takšno pot je napravila tudi Ljudska pravica, ki je začela izhajati v začetku oktobra 1934 pod uredništvom Miška Kranjca in sodelavcev. Ista usoda je doletela »Mlada pota« kasneje v 1935.-1936. letu, katerih prvi urednik je bil Dušan Kveder. Pred Ljudsko pravico je skozi kratko obdobje PK ilegalno razmnoževal list »Slovenski revolucionar«. Tiskal ga je France Hočevar s sodelavci (Bojan, Dušan, Sergej in Uroš Kraigher, Franko Otokar).

Omeniti je treba, da je imel PK KPJ za Slovenijo od druge polovice leta 1932 stalnejše zveze z vodstvom CK KPJ v inozemstvu. V Sloveniji je imel PK zveze z okrožnimi komiteji (Ljubljana, Jesenice, Revirji). Takrat so obstajali mestni komiteji v Ljubljani, v Domžalah, Zagorju, Trbovljah, Rogški Slatini, v Ptuj, Črnomlju in Mariboru. V poletju 1934 je PK povezoval sedem okrožnih komitejev. Konec leta 1932 je bil formiran PK SKOJ. V maju 1934 je pričel izdajati ilegalni list »Mladi udarnik«.

Komunisti v Prekmurju so takrat izdajali legalni časopis »Novi čas«, urednik Miško

Kranjec. Mesečnik »Mladi plamen« je 1933. in 1934. leta urejeval Jože Slak, tedaj še pristaš krščanskih socialistov, ki je kmalu povsem prešel na stališče komunistične partije.

Za širjenje komunistične ideje med izobraženstvom je Pokrajinski komite v sodelovanju z nekaterimi kulturnimi delavci, člani KP ali somišljeniki, pričel že leta 1932 izdajati mesečnik »Književnost« (Branko Kreft in drugi). Kasneje, predvsem od leta 1936 dalje, je PK osnoval

sebeno pred začetkom druge svetovne vojne, toda v glavnem je partijski legalni tisk prevzel nalogo seznanjanja širokih množic s političnim položajem doma in v svetu.

Ko le v kratkih obrisih navajamo tedanji partijski tisk, je treba poudariti, da je njevo vodstvo skrbno izbiralo kadre in zaupalo najprednejšim sodelovanjem v tej dejavnosti. Za tisk zadolženi člani organizacije so ponavadi uporabljali dve, tudi tri ciklostilne tehnike oziroma ročne tiskarne, da ne bi pre-

V Prijateljevi ulici v Ljubljani je v letih od 1932 do 1934 delovala ilegalna partijska tiskarna.

Ročna tiskarna »Galicija« je razmnoževala po vsej Sloveniji glasilo pokrajinskega komiteja KPJ za Slovenijo Rdeči prapor.

Ob hiši, kjer je delovala, so pred praznikom 29. novembra odkrili spominsko obeležje. Slovesnosti so se udeležili nekdanji člani pokrajinskega komiteja, sodelavci tiskarne ter predstavniki DPO občine, mesta in republike, povabili pa so tudi predstavnike organizacij borcev NOB ter delavce medvojnih ciklostilnih tehnik. Recitatorji OŠ Prule, pevski zbor Zavoda za statistiko, ki je prevzel skrbstvo nad spominskim obeležjem, in godba Ljudske milice pa so izvedli pester kulturni spored ob spomeniku, ki je delo arhitekta Vlasta Kopača.

Tekst in foto: J. Čurin

marksistično založniško podjetje »Nova knjiga«, imenovano tudi »Enka«. Toda vse to je bilo že v novem obdobju, ko se je KPJ v glavnem poslovala od tiskarn raznih gesel, revolucionarnih stavkov o borbi proti šestojanuarski diktaturi, poročil o nasilju policije pri zasliševanju aretiranih komunistov. Minili so težki pogoji dela v ciklostilnih tiskarnah, konspirativno nabavljanje papirja, barve za razmnoževanje matric, odnašanje gradiva v začasno skladiščenje ali takojšnje odnašanje razmnoženega gradiva v desetine raznih krajev po Sloveniji. K vsemu temu se je bilo potrebno občasno vrniti, po-

velik obseg in storitev ene same povzročil odkritja. Kolikor je bilo mogoče, so odgovorni tovariši že vnaprej pripravljali rezervno postojanko, da bi v primeru policijskega odkritja lahko pričela delovati nova tiskarna.

Ilegalna ročna tiskarna

Februarja 1932 je tedanje začasno pokrajinsko vodstvo pričelo izdajati ilegalni list »Rdeči prapor«. Tiskala ga je »Galicija« ilegalna ročna tiskarna, nameščena v prostorih stavbe, ki je bila last stavbnega mojstra Ogrina, na današnji Prijateljevi 15. Ta tiskarna je doživljala

še vse tisto vzdušje in okoliščine, ki so zahtevale od tedanjih partijskih kadrov skrajno previdnost in požrtvovalnost, kot je podobno veljalo za vse partijske tiskarne s ciklostilno tehniko v Sloveniji, in teh ni bilo malo. Takšne ročne tiskarne so živele svoje življenje. Če je vse niti organizacije vodila ena sama oseba – in to je bil v primeru »Galicije« pokojni Oskar Kovačič ob pomoči dveh-treh, včasih štirih sodelavcev, to so bili predvsem Marica Ogrinova, Tone Tomšič, Fedor Kovačič, Mirko Kramar – potem je treba še upoštevati, da je sodelovalo razen neštetihi še najmanj deset komunistični ideji predanih ljudi, ki so prinašali sestavke za natis, matrice, papir in vse drugo, da so drugi lahko odnašali izdelke, torej komunistično propagandno gradivo. Konspiracija je zahtevala, da je le manjše število tedanjih članov ljubljanske partijske organizacije vedelo, kje je tehnika. Razmnoževalci gradiva spet niso vedeli, kdo je sestavke napisal in od kod prihaja potreben material za delovanje tiskarne. Vedeli tudi niso, v katere smeri in kam odhajajo proizvodi njihovih rok.

Danes vemo, da se je v »Galiciji« razmnoževal predvsem »Rdeči prapor«, nadalje nekateri mladinski listi in letaki. Kadrom, ki so delovali v »Galiciji«, pripada trajna zasluga. Delovali so kot avantgardisti herojske komunistične partije Jugoslavije skoraj pol tretje leto. »Galicija« sodi v vrsto tistih partijskih tiskarn, ki niso bile nikdar odkrite. Prenehala je delovati, ker so aretirali nekatere njene glavne aktiviste zaradi delovanja v komunistični organizaciji na drugih področjih.

Glavni sodelavci tiskarne

Prav je, da ponovno navedemo glavne sodelavce te partijske tiskarne in imenujemo na prvem mestu Oskarja Kovačiča, nadalje Toneta Tomšiča in Borisa Vojniloviča, ki so preminuli kot revolucionarji v času narodnoosvobodilne vojne. Pomembni vojno preživeli sodelavci so Marica Ogrinova, ki je s poznanstvom z Ivanom Židanom in Oskarjem Kovačičem zagotovila in uredila v domači hiši prostor za »Galicijo«. Marici je veliko pomagal njen brat Franci (padel kot oficir za zveze pri štabu 9. korpusa NOB in POJ spomladi leta 1944).

Pomembno vlogo v dejavnosti te tiskarne so imeli Fe-

dor Kovačič, Milan Goršič, Vladimir Krivic, Mirko Kramar, Boris Kraigher in še kdo.

Znano je, da »Rdeči prapor« ni prihajal samo med komuniste in somišljenike v Ljubljani, temveč tudi med komuniste v Revirje, v Celje ga je odnašal Vladimir Diehl-Tajci, prejemali so ga v Mariboru, Ptuj, na Jesenicah in v drugih krajih Slovenije. V težkih letih obnavljanja komunistične stranke Jugoslavije ni bil »Rdeči prapor« le simbol, okoli katerega so se zbirali komunisti. Bil je hkrati svetilnik in pobudnik številnim, ki so vstopili v revolucionarni boj.

Krivični bi bili do tedanje generacije komunistov, če ne bi omenili, da se je partijsko propagandno gradivo v takratnem času pripravljalo tudi na drugih mestih v Ljubljani in drugod po Sloveniji. Pozabiti ne smemo tistih kadrov, ki so občasno ali skozi daljše obdobje prinašali gradivo iz Italije in predvsem iz Avstrije. V obdobju pred pričetkom delovanja »Galicije« in leto ali dve kasneje, po njenem prenehanju, so delale na ljubljanskem mestnem področju te partijske tiskarne:

V Novih Jaršah pri Jožetu Nakrstu (1929),
v Črni vasi pri Tonetu Jarču (1929 in 1930),
na Poljanski cesti, gostilna Štrajzelj, Vlado Kozak (1932),

neznano kje (verjetno v predmestju Moste-Bežigrad ali Šiška) sta natisnila s praviimi tiskarskimi črkami in ob pomoči še nekaterih drugih komunistov brata Jože in Lojze Beltram (oba umrla) tri številke »Rdečega prapora« (1932-1933),

Trubarjeva ulica, št. 79 (nekdanje Sv. Petra c.), Franc Prhne (1934), v kasnejših letih predstavitev na Celovško c.,

na Gradu (ljubljskem) pri Gregorju Bajtu, sodeloval Ladislav Cvern, osnoval Oskar Kovačič,
Gospodsvetska cesta (nad restavracijo Slamič) spomladi 1934 priprava matric Leon Modic, Lojze Rojc, Sergej Kraigher

Dravlj, Skojevska tehnika od avgusta do novembra 1934, Pavle Zibelnik in Stefan Šloser,

Brejeva ulica pri Hinku Smrekarju, ciklostil, vse leto 1935.

Z nepopolnim naštevanjem partijskih ročnih tiskarn bi lahko še nadaljevali vse do leta 1941, ko se za tem, v povsem novih razmerah delovanje ilegalnih tiskarn močno razširi. Delo je postajalo vse obsežnejše in odgovornejše. Novi kadri, predvsem mladina, vključena v narodnoosvobodilno gibanje, so imeli pomembno vlogo. Nekdanji predvojni partijski tiskarji in tehniki so bili vzorniki stoterim novim sodelavcem. Osvobodilne fronte in prav tako tiskarjem začetnikom v nedopovedljivi težkih razmerah razmnoževalcem propagandnega gradiva v prvih partizanskih enotah, ko je takratni tehnik nosil ves material, papir, pisalni in razmnoževalni stroj, na svojem hrbtu. In med najpomembnejše vzornike prištevamo nekdanje tiskarje in sodelavce »Galicije«.

Franjo Fijavž

LJUBLJANA, VOŠNJAKOVA 8a

TOZD
INDUSTRIJA GRADBENE KERAMIKE
TREBNJE

SINTER

keramične ploščice IGK

Sinter keramične ploščice se izdelujejo po povsem novem tehnološkem postopku suhe priprave surovine in suhega istočasnega stiskanja surovine (mase) in glazure, ter žganja na zelo visoki temperaturi do 1150° C, ki daje izdelku vrsto posebnih lastnosti:

- Izredno trdoto in odpornost glazure
- Izredno upogibno trdoto
- Odpornost na vremenske vplive, temperaturo sonca, ter popolno odpornost na mraz
- Odpornost na kisline in luge

6-7 po MOSH lestvici
300-400 kp/cm²
upijanje vode
1-3%

- Odpornost na mehansko obrabo

- Uporabnost

Izvedba:

Dimenzije:

ustreza JUS, po naročilu izdelujemo popolno kislinsko odporne ploščice zaradi izredne trdote in debeline plasti glazure je le-ta skoraj neuničljiva

- za zunanje in notranje oblaganje
- za tla in fasade
- za industrijo in gospodinjstva
- za balkone in terase
- za posebne namene (nadrseče ploščice)

- glazirane in neglazirane v naravnih

- rdeči in črni barvi

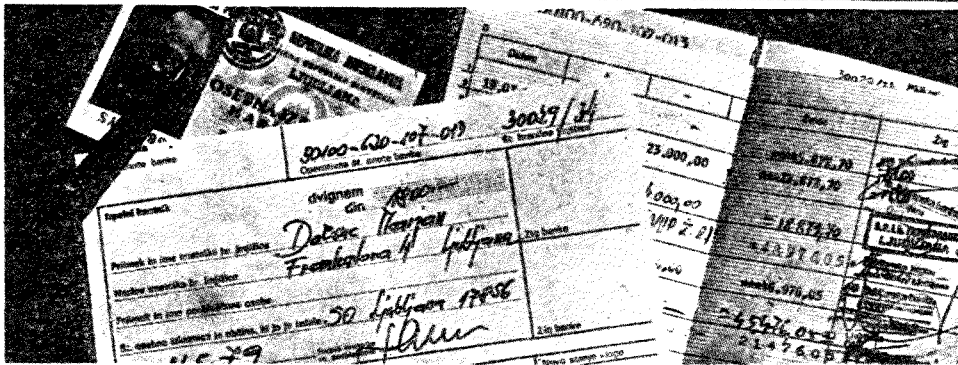
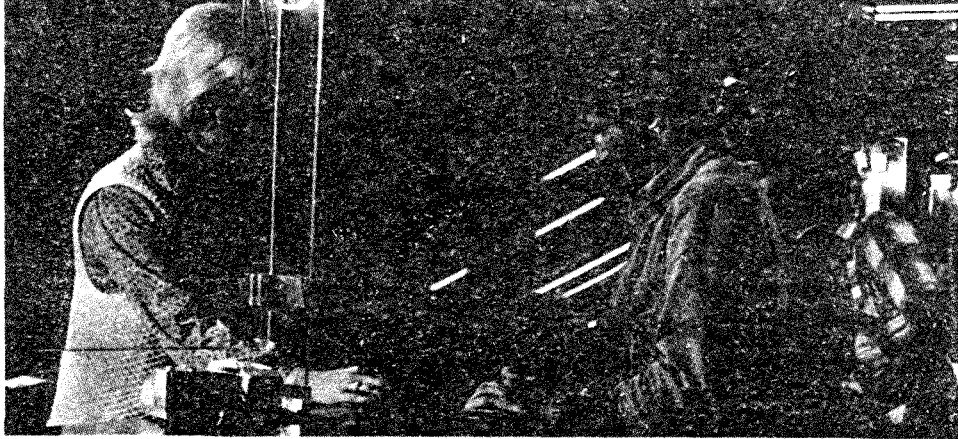
- gladke in nazobčane

200 x 200 x 10 in 100 x 200 x 10

mm kalibrirane v 5 nazivnih področjih

+0,4 mm

kaj se da narediti na tej strani bančnega okenca

na primer:

dvigniti denar na kakem
manj prometnem mestu

Izplačila s hranilne knjižice Ljubljanske banke so poleg v enoti, ki je hranilna knjižica izdala (in kjer so neomejena do stanja 10,00 din) možna tudi v vseh enotah temeljnih bank združenih v Ljubljansko banko združeno banko, v vseh enotah drugih bank in na vseh poštah na SR Sloveniji in poštah na območju Reke, Šibenika in Novega Sada in sicer: do 4.000,00 din dnevno s hranilne

knjižice, ki se glasi na ime, do 1.000,00 din dnevno s hranilne knjižice, ki se glasi na prinašalca.

Če želi varčevalec v drugi enoti temeljne banke združene v Ljubljansko banko združeno banko ali druge banke dvigniti večjo vsoto, zahteva (v enotah drugih bank na svoje stroške) telefonsko ali telegrafsko preverjanje stanja njegove hranilne vloge.

Ljubljanska banka

Združena banka, Ljubljana
n. sub. o.

ISKRA
INDUSTRIJA ZA AVTOMATIKO
LJUBLJANA, Savska c. 3
n. sol. o.

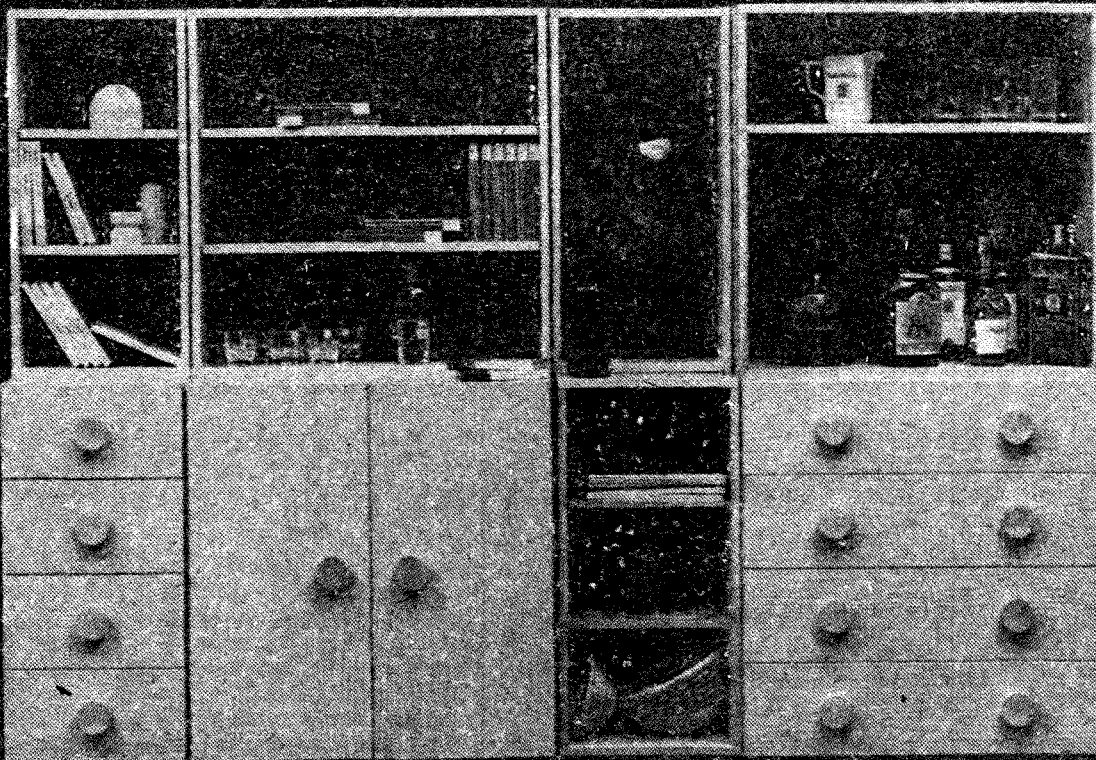
61000 Ljubljana
Savska c. 3, p. p. 435/VIII
Telefon: 320-441
Telegram: Iskra
Avtomatika Ljubljana
Telex: 31546 YU TELA
Žiro račun: 50102-601-20701

TOZD - Napajalne naprave
68000 Novo mesto
Bršljin 63, n. sol. o.
Telefon: (068) 21-050
Telegram: ISKRA NAPAJANJA
p. p.: 96
Telex:

Sistem POLI

- sodobna oblika
- enostavna montaža
- toplina materiala
- možnost dopolnjevanja in kombiniranja

LESNINA
TOZD notranja trgovina
prodajna mreža Ljubljana
LJUBLJANA, Titova 51

lesnina

GEOLOŠKI ZAVOD LJUBLJANA n. sol. o

Geološki zavod Ljubljana, 61109 Ljubljana, Dimičeva 16;
Telegram: Geozavod Ljubljana;
Telefon (061) 344-261, 344-490;
Telex: 31 448

- GEOLOŠKA RAZISKOVANJA
- GEOTEHNIČNA DELA
- RUDARSKA DELA
- VRTALNO-MINERSKA DELA
- PROJEKTIRANJE IN KONSTRUKCIJE VRTALNIH STROJEV IN OPREME
- INVESTICIJSKA DELA V TUJINI
- ZASTOPANJE TUJIH FIRM

**predelava lesa
ljubljana
langusova 8**

Notranja oprema – sestavljivo pohištvo sistema ABC (diploma beograjskega sejma in diploma jugoslov. Dizajn centra), sistem HOPO (dobitnik ljubljanskega zmaja in drugih priznanj), in pohištvena oprema po naročilu.

Lesena galanterija – obešalniki (priznanje jugoslov. Dizajn centra)

Stavbno pohištvo – okna in balkonska vrata.

Tesarski izdelki – klasične konstrukcije, lepljeni leseni nosilci za vse razpone do 100 m, vikend hišice ter žagan les listavcev in iglavcev.

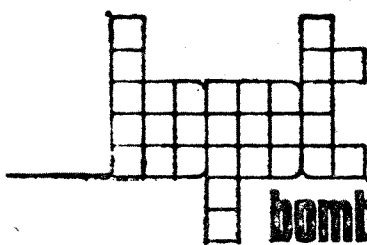

GOSTINSKO PODJETJE »ZELENICA« TRŽIČ p. o.

RESTAVRACIJA NAD AVTOBUSNO POSTAJO,
KEGLJIŠČE, HOTEL »POŠTA«, GOSTILNI »ZELENICA«
IN APOLO, MLEČNA OKREPČEVALNICA, BIFE NA RAVNAH

Priporočamo obisk naših obratov, kjer boste dobro postreženi s toplimi in mrzlimi jedmi, pristnimi pijačami. Prenoišča v obratu »POŠTA«. Nov obrat BISTRO odprt v poslovnem centru DETELJICA.

telefon (064) 50-571

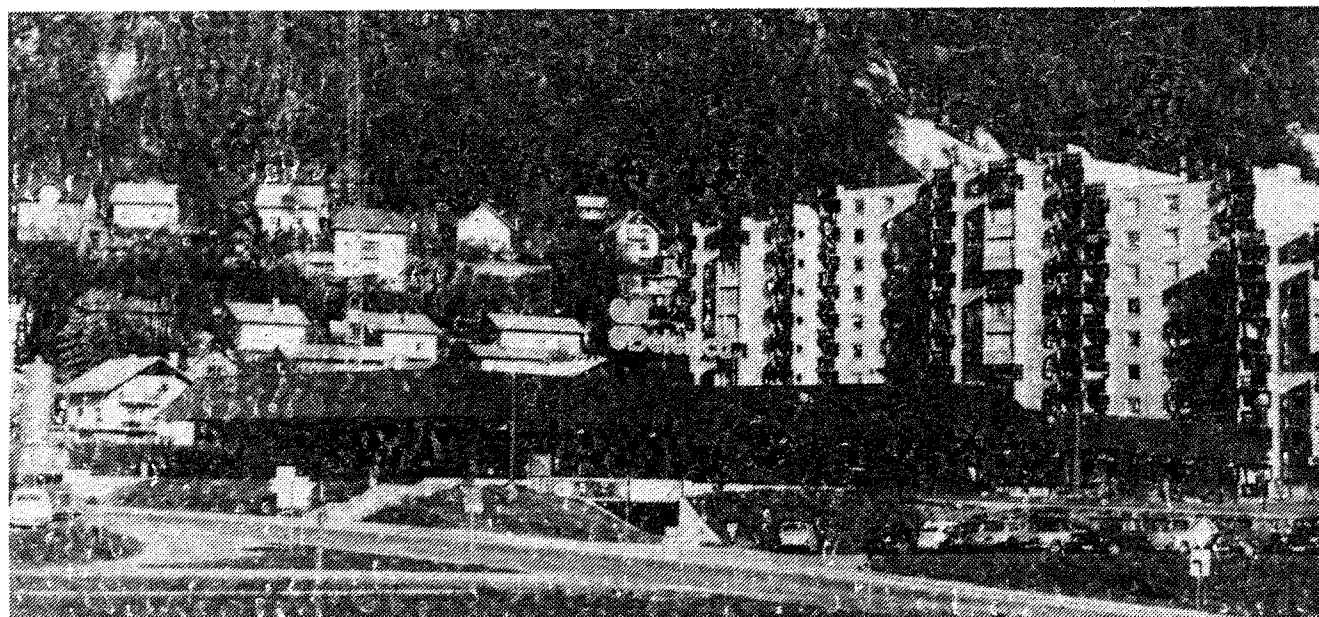

bombažna predilnica in tkalnica tržič n. sol. o.

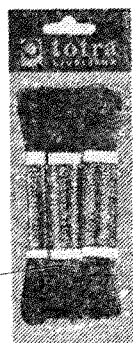
64290 TRŽIČ, Cesta JLA 14

telex YU TR BPT 34507

Bombažna predilnica in tkalnica Tržič v svoji industrijski prodajalni v sklopu potrošniškega centra »Deteljica« v Bistrici pri Tržiču prodaja po ugodnih

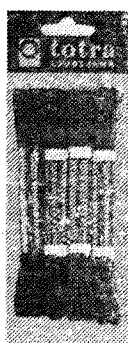
cenah tiskano, barvano in beljeno posteljino in metrsko blago za posteljino. Odprto vsak dan med 8.30 in 19. uro; ob sobotah in dnevih pred prazniki med 8.00 in 13.00 uro

Art. 4014
3 pari
bombažne
vezalke
črne
45, 60, 70 cm

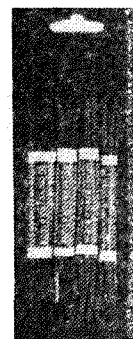
Art. 4015
3 pari
bombažne
vezalke
rjave
45, 60, 70 cm

Art. 4016
4 pari
bombažne
vezalke
2 črne, 2 rjave
45 cm

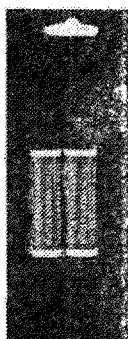
Art. 4017
4 pari
bombažne
vezalke
2 črne, 2 rjave
60 cm

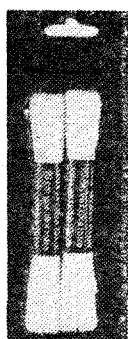
Art. 4020
4 pari
bombažne
vezalke
rjave
45, 60 cm

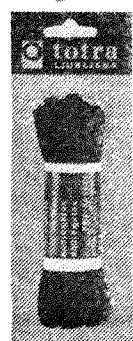
Art. 4067
2 para
bombažne
vezalke
črna
90 cm

Art. 4068
2 para
bombažne
vezalke
rjava
90 cm

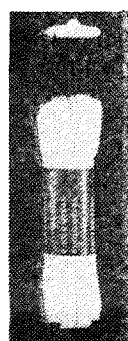
Art. 4069
2 para
bombažne
vezalke
bela
90 cm

Art. 4073
1 par
sintetične
vezalke
črno-rdeče
150 cm

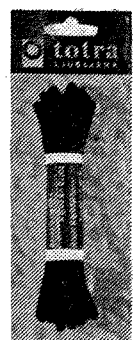
Art. 4074
1 par
bombažne
vezalke
rumena
150 cm

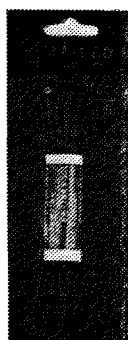
Art. 4075
1 par
bombažne
vezalke
bela
150 cm

Art. 4078
1 par
bombažne
vezalke
črna
160 cm

Art. 4079
1 par
bombažne
vezalke
bordo
160 cm

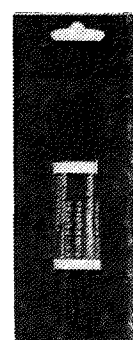
Art. 4080
1 par
bombažne
vezalke
rjava
160 cm

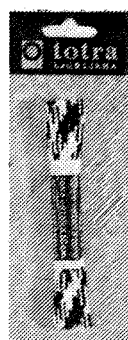
Art. 4081
1 par
bombažne
vezalke
drap
160 cm

Art. 4082
1 par
sintetične
vezalke
črna
160 cm

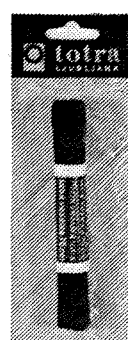
Art. 4083
1 par
sintetične
vezalke
rjava
180 cm

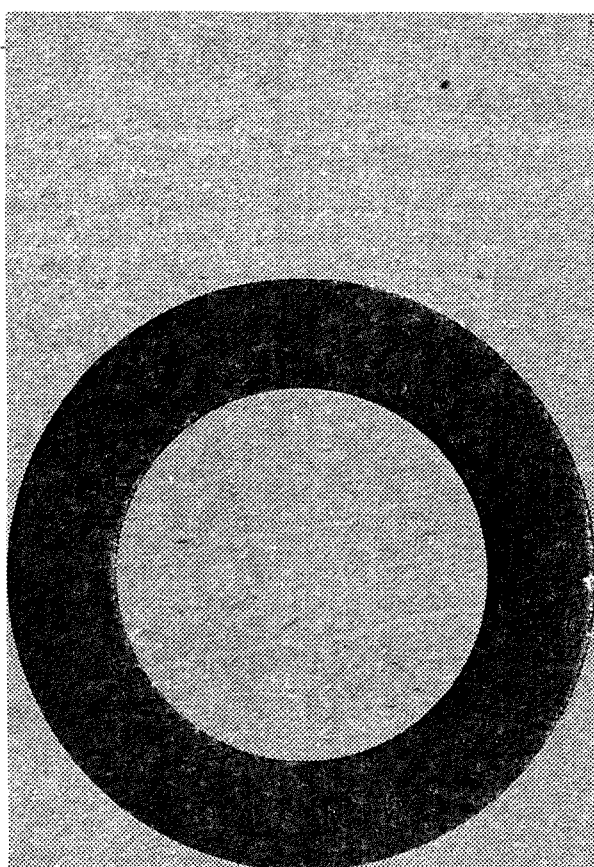
Art. 4110
1 par
bombažne
vezalke
črna, bela
60 cm

Art. 4111
1 par
bombažne
vezalke
rjava, bela
60 cm

Art. 4112
1 par
sintetične
vezalke
črna
70 cm

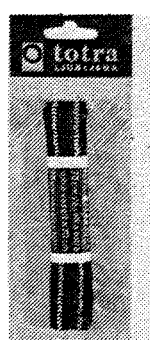
totra

L J U B L J A N A

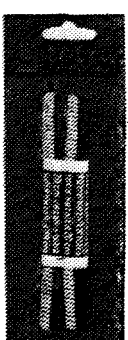
TOVARNA POZAMENTERIJE IN
IZDELKOV IZ PLASTIČNIH MAS
N. SOL. O.

61110 LJUBLJANA, TRPINČEVA 39

TELEFONI h. c. (061) 41-033
KOMERCIJALA POZAMENTERIJE 44-562
KOMERCIJALA PLASTIKE 312-823
RAČUN PRI SDK - DSSD 50103-607-71159
TOZD POZAMEN. IZDELKI 50103-601-24165
TOZD IZDEL. IZ PL. MAS 50103-601-24170
BRZOJAVKE TOTRA - LJUBLJANA
POŠTNI PREDAL LJ.-MOSTE 27
TELEX 31-595 YU TOTRA

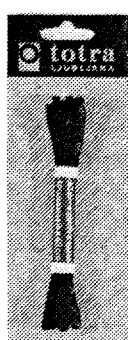
Art. 4114
1 par
sintetične
vezalke
črna, siva
70 cm

Art. 4115
1 par
sintetične
vezalke
rjava, drap
70 cm

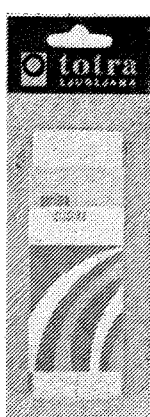
Art. 4118
1 par
bombažne
vezalke
drap
70 cm

Art. 4119
1 par
bombažne
vezalke
črna
60 cm

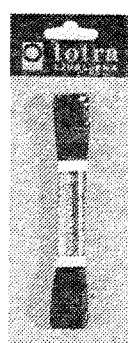
Art. 12
sintetično
vlakno
3 m

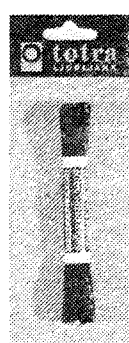
Art. 8
sintetično
vlakno
5 m

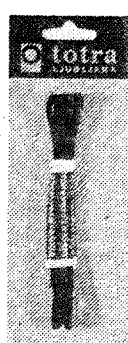
Art. 14
sintetično
vlakno
3 m

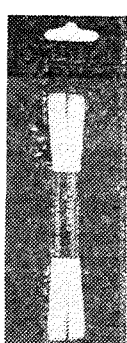
Art. 4120
1 par
bombažne
vezalke
črna
60 cm

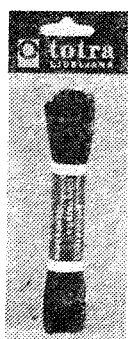
Art. 4122
1 par
bombažne
vezalke
rjava
60 cm

Art. 4123
1 par
bombažne
vezalke
črna
45 cm

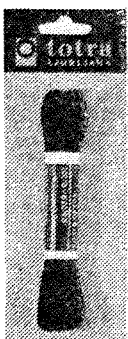
Art. 4125
1 par
bombažne
vezalke
bela
120 cm

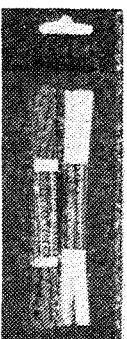
Art. 4126
1 par
bombažne
vezalke
črna
120 cm

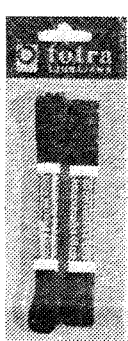
Art. 4128
1 par
bombažne
vezalke
rdeča
60 cm

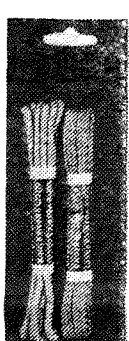
Art. 4141
1 par
bombažne
vezalke
črna
80 cm

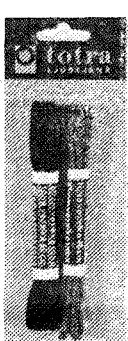
Art. 4150
2 para
bombažne
vezalke
modra, bela
60 cm

Art. 4152
2 para
bombažne
vezalke
črna
45, 60 cm

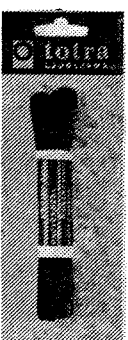
Art. 4154
2 para
bombažne
vezalke
drap
45, 60 cm

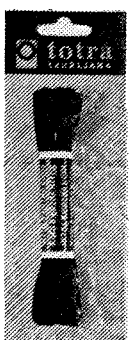
Art. 4155
2 para
bombažne
vezalke
modra
45, 60 cm

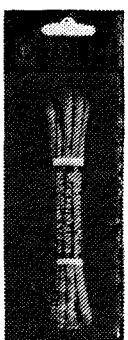
Art. 4156
2 para
bombažne
vezalke
črna
60 cm

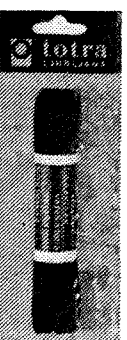
Art. 4129
1 par
bombažne
vezalke
teget
60 cm

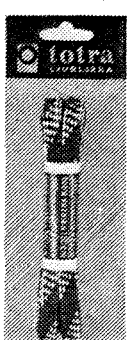
Art. 4130
1 par
bombažne
vezalke
črna
90 cm

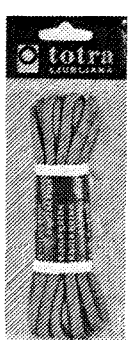
Art. 4133
1 par
bombažne
vezalke
drap
90 cm

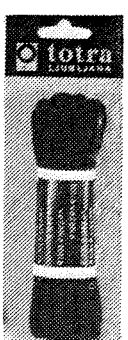
Art. 4135
1 par
bombažne
vezalke
zelena
160 cm

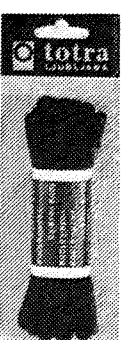
Art. 4136
1 par
bombažne
vezalke
karo
100 cm

Art. 4137
1 par
bombažne
vezalke
modra
150 cm

Art. 4138
1 par
bombažne
vezalke
rdeča
150 cm

Art. 4139
1 par
bombažne
vezalke
črna
150 cm

\$TEV. 505

Razpis nagradne križanke

Obilo sreče pri reševanju križanke vam želita uredništvo in uprava TV-15.

[illegible]

Borcem koroških partizanskih enot in političnim delavcem – aktivistom – ilegalcem na Koroškem

Odbor koroških partizanov bo v januarju 1980. leta podelil spominsko značko koroškega partizana. Po sklepu tega odbora prejmejo značko vsi nekdanji koroški partizani pod pogojem, da izpolnijo vprašalno polo do konca decembra letos.

Vse tiste koroške partizane, ki vprašalne pole še niso poslali, prosimo, naj to storijo do zgoraj navedenega roka. Vprašalne pole dobite pri področnih odborih koroških partizanov pristojne regije, preko katerih nam tudi dostavite izpolnjene vprašalnike.

Naslovi področnih odborov Koroških partizanov:

1. PO MARIBOR, 62000 Maribor, Vrbanška 14b – pri Cigüt
2. PO Ljubljana, 61000 Ljubljana, Posavskega 14 (pri Pohleven)
3. PO Kranj, 64000 KRANJ, Staretova 14
4. PO Ravne na Koroškem, 62392 Prevalje, Lokovica 16
5. PO Mozirje, 63325 Šoštanj, Partizanska 29
6. PO Koper, 66330 Piran, Prvomajski trg 12 (pri Ražem)

Osrednji odbor koroških partizanov Ljubljana

Seja odbora vojaškega šolstva v Metliki je prestavljena

Predsednik odbora organizacije borcev vojaškega šolstva NOV in POS je 26. 10. letos na podlagi sklepa seje obvestil vse člane odbora, naj bi bila prihodnja seja 8. decembra v Metliki. Glede na to, da je prišlo za ta termin, razumljivo zaradi zimskega časa, premalo prijav, predsednik Polde Štrukelj vse člane odbora obvešča, da seja tega dne ne bo, pač pa bo v prvi polovici januarja sklical razširjeno sejo predsedstva odbora. Na njej bodo določili novi datum za sklic omenjene seje.

Obvestilo

Na občnem zboru 4. SNOUB Matija Gubec v Šentrupertu smo izvolili nove člane odbora in nadzornega odbora skupnosti borcev naše brigade. Na prvi seji novo izvoljenih odborov so bili izvoljeni: Lado Kocijan za predsednika odbora, tel. štev. 322-774, Ivo Pezdirc-Slavo za podpredsednika odbora, tel. štev. 345-256, Mirko Klančar-Sandi za tajnika odbora, tel. štev. 324-661/220 ali 250, Srečko Černe-Sašo za blagajnika, tel. štev. 327-114, Milan Podobnik za predsednika komisije za razvijanje tradicij NOB, tel. štev. 311-863, Slavko Stamejčič-Lovro za predsednika komisije za zgodovino brigade, tel. štev. 326-744, Alojz Smolnik za predsednika kadrovske komisije, tel. štev. 342-019, Mirko Gregorčič za predsednika nadzornega odbora, Dob 140, p. Domžale.

Člani novo izvoljenega odbora so se na seji zahvalili dosedanjemu predsedniku odbora Stanetu Škrliju za dolgoletno uspešno vodenje odbora, za njegove osebnostne zasluge pri razvijanju tradicij NOB in pri zbiranju gradiva za zgodovino naše brigade.

Mirko Klančar-Sandi

Skojevci, nasvidenje v Marini

Svet za družbenoekonomski in politični položaj žensk pri občinski konferenci SZDL Izola in občinski komite ZSMS organizirata v počastitev 60 letnice KPJ in SKOJ tovariško srečanje vseh skojevcev, ki živijo na območju občine Izola.

Srečanje bo 14. decembra 1979 ob 18. uri v hotelu Marina v Izoli.

Svet za družbenoekonomski in politični položaj žensk Izola

Obvestilo

Splitska sekcija jugoslovanskih partizanov, zdravljenih v času NOB na Malti, je pripravila ob 35. obletnici zdravljenja priložnostni program. Tiskana je knjiga. Osmega decembra letos bo v Splitu srečanje borcev, ki so se zdravili na Malti, iz cele Jugoslavije. Istega dne popoldan bodo z ladjo »Ambasador« prijavljeni odpotovali na izlet na Malto.

Občinski odbor SUBNOR Split, sekcija partizana liječenih na Malti, Livanjska 5.

Iščem naslov

Rad bi dobil naslov prijatelja Viktorja Valentina, doma iz Kranja. Skupaj so naju mobilizirali v nemško vojsko in sva bila na italijanski fronti leta 1944 in od avgusta na francoski fronti v južni Franciji. V mestu Briason so naju razdelili in se nisva več videla. S prekomorci sem prišel v Italijo, nato v Split in do Postojne.

Prosim, da mi pošljete Viktorjev naslov
Edvard Hren
62000 Maribor
Goriška 8

Vosovci jubilanti

Severnoprimerški pododbor VOS organizira srečanje vosovcev jublantanov (60 in več let) na Vogrskem dne 14. 12. 1979.

Jubilanti, ki slučajno ne bodo prejeli vabila, prosimo, da se srečanja udeležijo v gostišču pri »Mimici« (na Vogrskem pri Gorici) ob 16.00 uri.

Pododbor VOS

Vabilo na delovni sestanek

Vabimo vas, da se udeležite že tradicionalnega vsakoletnega delovnega sestanka delegacij republiškega odbora ZZB NOV Slovenije, deželnega odbora VZPI (AN-PI) za Furlanijo-Julijsko krajino in republiškega odbora ZZB NOV SR Hrvatske, ki bo v soboto, 15. in v nedeljo, 16. decembra 1979 v Novi Gorici.

RO ZZB NOV Slovenije

Srečanje

Borke, borce, svojce padlih in po vojni umrlih borcev Gubčeve, Cankarjeve, 12., 15. (belokranjske) in artilerijske brigade ter prištabskih enot 15. divizije vabimo na tradicionalno srečanje, ki bo v soboto, 8. decembra, ob 18. uri v domu JLA Ljubljana.

odbor

Strokovnjak in partizan

Slavko Šmid

Že v letih pred okupacijo so prihajali v njegovo zobno ordinacijo v Trziču, ne samo s tržiškega in zgornjegorenjskega predela, temveč tudi iz Kranja in Ljubljane. Nič nenavadnega ni bilo to, saj so ga ljudje poznali kot strokovnjaka.

Njegova mladost je bila kot toliko drugih mladosti. In vendar mu je uspelo študirati; najprej v Zagrebu, za tem v Berlinu in na Dunaju.

Takoj po okupaciji leta 1941 se je vključil v delo za Osvobodilno fronto. Povezan je bil s tržiško organizacijo. Dobil je ilegalno ime Vasja. Sodeloval je tudi z Osvobodilno fronto zdravstvenih in zobozdravstvenih delavcev v Ljubljani. Vse do odhoda med partizane je Vasja oskrboval tovariše z nujno potrebnim sanitetnim pa tudi tehničnim materialom, ki ga je bilo mogoče dobiti le na ozemlju reicha. S tem materialom je oskrboval tudi sanitetno in zobozdravstveno ekipo pri Kokrškem odredu. Vasja je organiziral ali pa sam opravil prenekatero akcijo za nabavo sanitetnega materiala. Tako so mu nekoč tovariši v Ljubljani naročili, naj priskrbi popolno opremo za čeljustno kirurgijo. Moral se je odpeljati na Dunaj. Obleden v smučarja je v nahrbtniku pripeljal potrebno na svoj dom v Trziču. Veliko dejanje je bilo to. Iz Trziča so dragoceni tovar prepekljali v Ljubljano v vreči med premogom na lokomotivi. V Ljubljani pa ga je spet vtaknil v nahrbtnik in ga prinesel na dogovorjeno mesto. Takšnih in podobnih akcij je bilo veliko. Recimo tista, ko je s pomočjo organizacije Osvobodilne fronte v sanatoriju Golnik (tam je bil šef gestapovec dr. Samonig) nabavil več zabojev insulina v Salzburgu. Nekoč mu je uspelo nabaviti večje količine filmov in drugega tehničnega ter sanitetnega materiala za potrebe NOG.

Dvainštirideset let je imel, ko je odšel med partizane. Gestapovec dr. Samonig je besnel in ukazal preiskati vso tržiško okolico. Organiziral je celo hajko na Kokrški odred, samo da bi našli dr. Šmida. Ni jim uspelo. Tovariša Vasjo so poslali iz Kokrškega odreda po kurirski zvezi na Primorsko, kjer je bil dodeljen saniteti 9. korpusa. Tam so prav takrat organizirali več zobozdravstvenih ekip za potrebe NOV na Primorskem. Strokovnjak, kakršen je bil tovariš Vasja, jim je prišel še

kako prav. Potrebni material so dobili iz Trsta, Gorice, Idrije, Furlanije in drugod. S partizansko iznajdljivostjo so »izumili« prenosni in priročni zobni vrtni stroj. Bil je na ročni pogon in se je pritrdil na puško. V Cerknem so izdelali štiri take partizanske zobne vrtni stroje in z njimi opremili štiri zobozdravstvene ekipe. Slavko Šmid je bil dodeljen tisti, ki je jeseni in pozimi 1944 delovala po vseh enotah 30. in 31. divizije. Zdravil ni le borcev, ampak tudi aktiviste in civilno prebivalstvo v nujnih primerih. Ordinacija je bila tam, kjer je pač naneslo.

Že na osvobojenem ozemlju Primorske je namenil dr. Šmid veliko pozornost učenju mladih strokovnih kadrov. Svoje dragoceno znanje je posredoval tudi tečajnikom v Cerknem.

Delo zobozdravstvenih ekip je bilo naporno. Mnogokrat so se morale prebijati same, brez kurirjev in zaščite, od brigade do brigade. Udeleževali so se napornih pohodov, bitk... Takrat, ko so drugi počivali, so oni začeli z delom.

Tovariša Vasjo, med partizani že zrelega moža, so naporu načeli do takšne mere, da mu je vodstvo dodelilo lažje delo. Odšel je v peto zobozdravstveno ekipo, ki je delovala predvsem na osvobojenih območjih Primorske. Nudila je pomoč aktivistom in prebivalstvu. Čeprav sta mu akutna rana na želodcu in srce povzročala veliko muk, je svoje dolžnosti natančno opravljal. Celu s šegavostjo in humorjem se je rad poigral.

Seveda tudi po osvoboditvi ni bilo časa za počitek. V Ljubljani je začel pripravljati nove osnove zobozdravstva, zdaj v osvobojeni domovini. Sledilo je še petindvajset let zagnanega dela. Uvrstil se je med nosilne strokovnjake nove stomatološke klinike in fakultete ter vseh vzgojnih in drugih organiziranih oblik svobodnega zobozdravstva. Veliko je doktorjev, a malo zdravnikov, je pogosto rekel.

Z marsičem bi se lahko pohvalil tovariš Vasja, tudi s skromnostjo. V življenju je naredil vedno več, kot so od njega zahtevali. Svoje knjige pa ni mogel dokončati. Pred enim mesecem, dan pred osemindemdesetim rojstnim dnem, je zaključil svoje plodno, razgibano, domovini predano življenje.

Vilma Pirkovič-Bebler

Slavko Šmid (prvi z leve) s partizanskimi tovariši.

(iz še neobjavljenega romana)

Ivan Jenko:

Spet sem bil sam

Spominjal sem se ljudi, tovarišev iz naše skupine. Pred seboj sem videl namestnika komandirja čete in pomočnika kuharja, ki sta tako rada, samo če je bil čas zato, zaigrala na tipkarsko harmoniko kako partizansko pa tudi prenekatero slovensko narodno pesem. Videl sem Vilija, ki je vedno kaj pripovedoval o ženi in treh otrocih. Komisarja čete, ki je na političnih urah bolj molčal kot govoril. Andreja, ki je bil vedno zelo resen, zamišljen, pa tudi preudaren. Rafka, ki je bil prostodušen, vedno nasmejan in nikoli zaskrbljen. Pa Janka, ki je imel vedno kaj opraviti pri namestniku komandanta odreda. Jožeta, ki nam je prinašal sveže novice. Janeza, ki je vsako nalogo izvršil tako točno, kot mu je bila naložena. Stanka in Petra, ki sta bila bolj samotarska. Simona, ki je stalno godrnjal, kadar je moral na stražo ali pa v patrolo. Franceljna, ki je bil vedno lačen in se nikoli ni mogel do sitega najesti. Lojzeta, ki je zelo rad pripovedoval o svoji viziji bodoče komunistične družbe, pa mu nikoli ni šlo v račun, da v njej ne bo več gostiln. Mirka, ki je bil zelo pogumen fant, kadar pa je ropotalo, ga ni bilo nikjer. Stefana, ki je vedno vse naprosil, pa tega nikoli priznal. Martina, ki je stalno zamujal, srečaval lepa dekleta in ni mogel naprej. Vinka, ki bi samo spal, če je bil le čas za to.

Razmišljal sem tudi o ljudeh iz teh krajev, posebno še o vaščanih iz Dražgoš, o njihovem trpljenju v tej vojni in privrženosti partizanom. Kako je cele tri dni od devetega do enajstega januarja leta 1942 partizanski Cankarjev bataljon v vasi Dražgoše bil ogorčene boje z neprimerno močnejšim in mnogo bolj oboroženim sovražnikom. Potem ko so se partizani zaradi sovražne premoči umaknili na Jelovico, so nemški nacisti vas Dražgoše do tal požgali, 18 vaščanov, od devetletnega dečka do sedemdesetletnega starčka, ustrelili in zaganili v ogenj, druge prebivalce, med njimi tudi otroke in žene, pa odgnali.

Spomnil sem se na dom in na otroštvo. Le kaj bi zdaj rekla moja mama? Verjetno bi se najprej zjokala. Potem bi mi skušala pomagati in šla bi neskončno daleč, da bi pripeljala zdravnika, prinesla pijačo, kakršno bi hotel, skuhala bi mi tisto, kar bi želel. Silila bi vame z vprašanji, kaj naj napravi ali prinese, samo da bi mi bilo bolje. Sedela bi ob moji postelji dan in noč, samo za hip bi skočila v kuhinjo ali drugo sobo, pa bi se takoj vrnila. Bila bi pri meni, ostala bi z menoj in me ne bi pustila, da bi se počutil samega. Taka je bila moja mati. Drugi so jo klicali Ana. Doma je bila z drugega konca Slovenije, z Dolenjske. Tu so hribi visoki, tam je mehko gričevje. Na tistih hribočkah so prav tako doma kmetje. Domačija moje mame je bila majhna, krepko so morali delati, pa vendar je bila moja mama vedre narave, dobra, z vsakim prijazna, vedno pripravljena pomagati. Oče je bil bolj tih in prav tako skromen človek. Delal je na kmetiji in skrbel, kako se bomo preživeli.

Spomnil sem se brata in sestre, ki sta bila nekaj let mlajša. Posebno so se mi vtisnili v spomin jesenski nedeljski popoldnevi, ko smo vsi trije na travniku pasli dve kravi in vola in se igrali z drugimi vrstniki iz vasi, pa dolgih, mrzlih in zasneženih zim, ko smo se smučali na smučeh, ki smo jih sami napravili, pa pomladi, ko smo otroci lahko bos hodili in poletij, ko smo se kopali v Savi. Pri nas je živela tudi očetova sestra, ki nam je bila druga mama. Če smo se otroci na vasi sporekli, je bila prav ona tista, ki je kateregakoli izmed nas treh zaščitila.

Minevala je noč in zvezde na jasnem nebu so bledele. Jutro se je že svetlikalo. »Verjetno bo tudi današnji dan jasen in topel, kot je bil včerajšnji,« sem si mislil. »Kaj mi bo prinesel ta dan?« Ura je morala biti okrog petih, ko se je v bližini senika nekaj zganilo. »Ali so prišli iz bolnišnice,« sem se spraševal. Obzirno, če slučajno ne spim, je nekdo odrinil priprta škripajoča vrata senika. Pred mano je stal starejši moški, visok in suh možakar, s črnimi gostimi lasmi. V eni roki je držal litrski lonček, v drugi pa je imel nekaj zavitega v bel papir. Rekel mi ne, da je prinesel zajtrk, črno žitno kavo in kruh. Zelo sem bil vesel njegovega obiska. Lačen nisem bil, kavo pa sem ob njegovi pomoči z užitek popil. Toda žeje še nisem prejel, zato je šel možakar iskat vodo. Prinesel jo je cel liter. Pohleпно sem jo pil. Potem me je zanimalo samo še, kdaj bodo prišli pome. Možakar, ki je bil vznemirjen zaradi mojih ran in fizične oslabelosti, je nedoločno odgovarjal na moje stalno ponavljajoče se vprašanje, kdaj bodo prišli. Zagotavljal mi je, da zelo kmalu. Toda tudi sam ni točno vedel. Govorila sva le malo, saj me je to zelo utrujalo. Sem in tja je pripomnil, da bo danes vroč dan, ali pa me je ljubeznivo vprašal, če si še česa želim, če mi lahko kaj prinese ali kako drugače pomaga. Posebnih želja pa nisem imel več, samo da bi čimprej prišel v bolnišnico. Pri meni je ostal kako uro, potem sva se poslovila. Ko je bil že nekaj korakov proč od senika, mi je še zaklical: »Bodi brez skrbi, zelo kmalu bodo prišli.« Zdelo se mi je, da je bil ob odhodu skrivnosten in potr.

Spet sem bil sam. Sonce je vedno bolj pripekalo. Čakal sem in upal, da bodo prišli pome. Dan je prehajal v pozne dopoldanske ure, vsaj tak občutek sem imel, ko sem zaslišal govorico, ki se je približevala seniku. Kdo je, kateri ljudje so prihajali, nisem mogel ugotoviti. Ustavili so se pred vrati senika, nekdo jih je odprl. Pred mano so bili štirje partizani. Nekdo izmed njih me je rešil negotovosti: »Mi štirje te bomo odnesli v partizansko bolnišnico.« Besedi potem ni bilo več veliko, saj nisem mogel govoriti. Mladi fantje so bili, po govorici sem sklepal, da so Gorenjci. Vsak je imel pištolo, s sabo pa so imeli tudi improvizirana nosila. Imeli so nekaj težav, preden so me spravili s senika na nosila, ki so jih položili pred vrata na tla. Ob vsakem najmanjšem premiku sem stokal, kot da me vse zelo boli. Ne vem, ali sem to počenjal zaradi resničnih bolečin, ali pa bolj nagonsko, iz občutka, da se mi življenje izteka. Rane so bile že stare, razcefrane mišice so posivele, ponekod po ranah so bili že beli gnojni izcedki. Bal sem se, da je že nastopila sepsa in da mi nihče ne bo več mogel pomagati...

Odnegli so me v vročem opoldanskem soncu. Najprej smo se vzpenjali po kolovozu, ki je sekal gorski greben, pa po gozdnih stezah in senožetih navkreber in po terenu, kjer ni bilo ne kolovoza ne steze, do partizanske bolnišnice Ratitovec, ki je bila na Jelovici nekje nad vasjo Podlonk. Pot po skalnatem svetu je bila za nosače zelo naporna. Kadar smo prišli do sence, so večkrat počivali v hladu, da bi se vsaj nekoliko oddahnili. Počivanje pa je bilo vedno kratko, mudilo se jim je, saj je bilo treba čimprej priti do bolnišnice. Tega so se tovariši dobro zavedali. Ko smo prišli v njeno bližino, so šli po najkrajši poti in tudi vseh pravil varovanja položaja bolnišnice niso upoštevali. Preveč se jim je mudilo, da bi delali ovinke in zavezovali oči. Srečno so me prinesli. Koliko časa so me nosili, eno uro, dve ali več, ne vem. Zdelo se mi je zelo dolgo...

(Se nadaljuje)

Poimenovanje osnovne šole v Polju po Edvardu Kardelju-Krištofu

Le sam si človek lahko ustvari srečo

S tem geslom so osnovnošolci v Polju zaključili 26. novembra letos proslavo ob poimenovanju svoje šole po velikem revolucionarju Edvardu Kardelju, s tem geslom so načeli novo obdobje življenja šole.

Če poškilimo nazaj skozi čas, se ustavimo v letu 1857. Takrat so v Polju začeli graditi enonadstropno zgradbo in šele po petih letih so se prvi odprla šolska vrata. Nadučitelj-upravitelj Blaž Kuhar je novembra 1862 prvi stopil za kateder. Pouk se je začel. Iz enorazrednice se je leta 1876 šola razvila v dvorazrednico, 1893. v tri-razrednico, 1905. v petrazrednico, leta 1908 pa je imela že šest razredov. Tako je ostalo vse do leta 1936, ko je banska uprava odobrila še ustanovitev tretjega in četrtega razreda višje šole, kot so tedaj rekli 7. in 8. razredu osnovne šole. Dejansko pa je do 1950. leta ostala sedemrazrednica, katere 5., 6. in 7. razred so preimenovali v nižjo gimnazijo. Sedemletka se je potem skrcila na štirirazredno osnovno šolo, po njej

pa so učenci nadaljevali že obvezno osemletno šolanje na nižji štiriletni gimnaziji.

Tri državopolitična obdobja so minila med tem razvojem šole: avstrijsko, starojugoslovansko in okupacijsko. Vsako je vtisnilo svoj politični pečat. Po vojni se šola razvija v socialistični Jugoslaviji, širi svoje prostore in svoje zmožnosti. V šolskem letu 1957/58 se je začel pouk v novi šolski stavbi.

Odslej bodo nosili ime velikega sina jugoslovanskih narodov Edvarda Kardelja, pa ne samo ime; nosili bodo njegove ideje, ki so že vtakane v njihov vsakdan. Iz njih bodo iskali poti za vzgojo mladega rodu. Učiteljem in učencem pomeni poimenovanje veliko priznanje pa tudi veliko odgovornost in obveznost, da bodo sledili velikim dejanjem in mislim, da bodo nadaljevali delo enako zagnano, požrtvovalno in revolucionarno, kot je to delal tovariš Krištof.

V predvojnem revolucionarnem delavskem gibanju, med narodnoosvo-

bodilnim bojem, v letih velikega poleta in vzpona, a tudi velikih žrtev, v nezaježljivi želji po svobodi in pri gradnji novih temeljev nove družbe – povsod je klila in povezovala ljudi njegova misel.

Zato »... samo naprej k boljšemu, višjemu, k veliki, čim popolnejši viziji življenja skupnosti in posameznika; življenja, o katerem smo včasih lahko samo sanjali, danes pa te sanje vedno bolj postajajo resničnost in je njihovo uresničevanje odvisno samo še od našega vsestranskega ustvarjalnega dela. To pa zmoremo samo v samoupravnih socialistični družbi in samoupravni skupnosti vseh jugoslovanskih narodov in narodnosti,« je v svojem govoru poudaril predsednik skupščine Moste-Polje Marjan Moškrič. »Naj misli njegove žarčijo v naš in prihodnji čas!«

Prva nova stran kronike osnovne šole Polje je s tem že izpolnjena: na njej je z velikimi črkami napisano ime revolucionarja in misleca Edvarda Kardelja-Krištofa.

Živa Drole

Danes, ko postajam pionir

Stala sem pod odrom in čakala, da pridem na vrsto. Živčno sem si popravljala pionirsko kapo in si še enkrat ponavljala govor. Letos sem namreč predsednica pionirskega odreda in imam veliko nalogo, da cicibane sprejem med pionirje. Počasi stopam na oder. Vse oči so uprte vame. Cicibani me gledajo radovedno, morda celo malce boječe. Ob njihovih pogledih me zapusti še tisto malo treme. Začnem govoriti o njihovih vrstnikih v boju, o nastanku pionirskih odredov. Opazujem cicibane. Čutim, da me vsi zbrano poslušajo, čeprav marsičesa ne razumejo. Rečem jim, naj vrstanejo, kaj sedaj bodo pred pionirsko zastavo ponavljali slovesno zaobljubo. Cicibani vstanejo. Čakam, da se pomirijo. Pomislim: Pred sedmimi leti sem bila jaz na njihovem mestu. Vem, kako ponosna sem bila takrat.

V dvorani je vse tiho. V zraku je čutiti napetost. Tišina prereže moj glas: »Danes, ko postajam pionir...« Vsi ponavljajo za menoj. Otroški glasovi se zlijejo v enega. Se zavedajo pomembnosti tega trenutka? Kako ponosno ponavljajo besede o ljubezni do domovine! Jim bodo ostali zvesti? Obljube je konec. Vsi za trenutek še mirno postojijo, kot bi še kaj pričakovali. Nato se ponosno ozrejo okoli sebe in nekateri si popravijo pionirske kape; pa ne iz potrebe, ampak zato, da bi poudarili »Jaz sem sedaj pionir, Titov pionir in ponosen sem na to!«

KATICA KRAMARIČ
7. razred osnovne šole
Črnomelj

Postal sem Titov pionir. Dobil sem titovko, rutico, knjigo in pionirsko izkaznico. Z njo bom šel na delovno akcijo.

URBAN DROLE
1. d razred
osnovna šola Tone Čufar
Jesenice

11. SREČANJE PIONIRJEV
DOPISNIKOV SLOVENIJE

Enajsto srečanje pionirjev dopisnikov
v Krškem

Poguma nam ne manjka, mar ne?

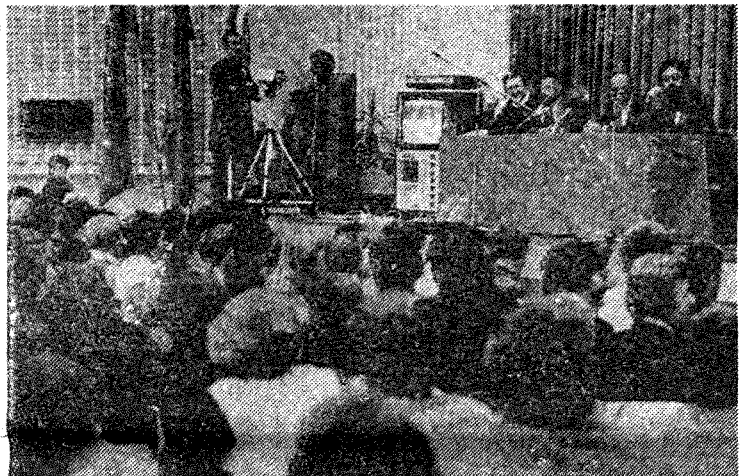
Srečanja mladih dopisnikov so ena izmed številnih prireditev v okviru Jugoslovanskih pionirskih iger, kjer se mladi sproščeno zbirajo okrog posameznih dejavnosti, preizkušajo svoje sposobnosti, izražajo poglede na dogajanja v svojem okolju in si nabirajo nove ideje, nove izkušnje. Najbolj naravna šola je to. Obenem poteka srečanje v okviru spominjskih študijskih dni Mitje Gorjupa, ki jih organizira Društvo novinarjev Slovenije.

Desetim mestom: Dravogradu, Velenju, Murski Soboti,

Trebnjemu, Kopru, Vinici, Trzinu, Mariboru, Postojni in Ljubljani, ki so doslej sprejemale slovenske pionirje dopisnike, se je letos pridružilo še Krško.

Iz sedemindesetih osnovnih šol v Sloveniji in treh iz zamejstva je prišlo 224 pionirjev dopisnikov in 68 njihovih mentorjev.

Kaj smo počeli, kaj spoznali in sklenili, kdo je imel glavno besedo – o vsem naj spregovorijo naši mladi dopisniki sami. Ž. D.

Mladi dopisniki se pogovarjajo z gosti: Slavkom Pregljem, Božom Kosom, Tomažem Terčkom in Milanom Štrajnom.

Milena Štrajnar, ki je petnajst let urejala mladinsko stran pri TV-15, predaja sodelovanje z mladimi Živi Drole.

Foto: M. Škulj

Trije pestri dnevi v Krškem

Srečali smo se 16., 17. in 18. novembra v Krškem. Kot vsako leto je tudi letos organizirala srečanje Zveza prijateljev mladine Slovenije. Prvi dan, v petek, so nas v osnovni šoli Jurij Dalmatin sprejeli naši gostitelji, pri katerih smo v času srečanja stanovali. V soboto smo se zbrali na osnovni šoli Milke Kerin v Leskovcu. Najprej smo si ogledali razstavo šolskih glasil iz vse Slovenije ter iz treh zamejskih šol. Ocenjevalna komisija je za najboljše proglasila glasilo Mlada setev, v katerega pišejo učenci osnovne šole Riharda Jakopiča iz Ljubljane.

Po razstavi smo se pogovarjali z urednikom Cicibana Božom Kosom, pisateljem Slavkom Pregljem, novinarjem Tomažem Terčkom in urednikom mladine Milanom Štrajnom.

Popoldne smo si ogledali Krško in njegove znamenitosti. Zvečer pa nas je zabaval pevec Tomaž Pengov.

V nedeljo smo si ogledali tovarno celuloze in papirja Djuro Salaj. Spoznali smo zapleten postopek proizvodnje.

Ob zaključku srečanja so bila najboljša glasila nagrajena.

Tako hitro je prišel čas slovesa. Ločili smo se od gostiteljev, vezi med nami pa so ostale. Domov smo se vrnili z novimi idejami in izkušnjami.

DRAGICA FABJAN

7. c razred

osnovna šola Karel Destovnik-Kajuh

Našla sem nove prijatelje

Včasih si zelo želim novih prijateljev in poznanstev. Rada bi šla na kako srečanje mojih vrstnikov.

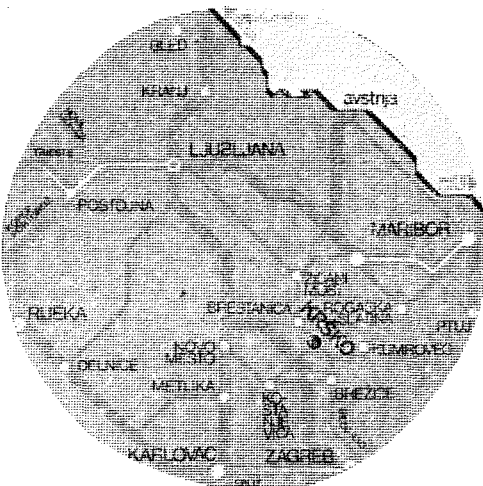
Kako sem se razveselila povabila v Krško na enajsto srečanje pionirjev dopisnikov Slovenije! Hkrati me je bilo strah. Nobenega od tistih, ki so jih poslali z drugih šol v naši občini, nisem

poznala. Toda že med vožnjo v Krško je bil led prebit.

Prvi večer smo se srečali z gostitelji. Bomo znali navezati stike? Mirjana ji je bilo ime. Mene in prijateljico Stanko je zelo ljubeznivo sprejela. Pogovarjali smo se o raznih šolskih težavah in radostih. Kot bi mignil, sta minila ta dva dneva, ki smo ju prebili skupaj. Spoznala sem še veliko pionirjev iz raznih krajev Slovenije. Tako se mi je uresničila želja, ki sem jo dolgo nosila v srcu.

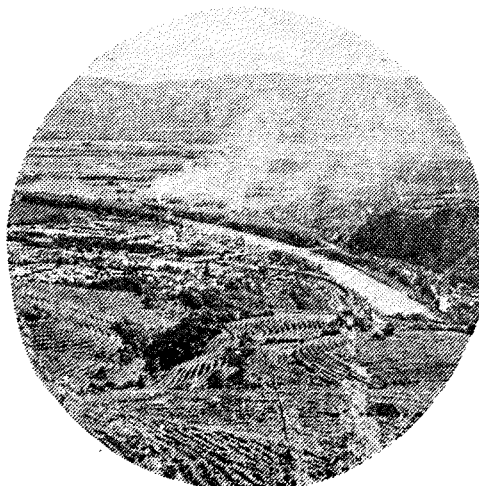
Škoda, da niso prišli pionirji iz vse Jugoslavije, in da srečanje ni trajalo več dni. Lahko bi navezali še več trdnih prijateljskih vezi.

TADEJA KOGEJ
6. razred
osnovne šole Polje

Krško je dobilo svoje mestne pravice leta 1477. Od tedaj se je razširilo na oba bregova reke Save ob vznožju Posavskega hribovja. O tamkajšnjem življenju v preteklosti pričajo keltskorimske izkopanine, stara arhitektura ter slika in beseda velikih mož slovenske kulture (Janez Vajkard Valvasor, Jurij Dalmatin, Janez Mencinger).

Svoj jutri pa si Krško gradi s hitrim povojnim kulturnim in gospodarskim razvojem.

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

Mladim dopisnikom

Vedno širši je krog dopisnikov. Pionirji in mladinci imate v njem pomembno mesto. Mladi novinarji ste in poročevalci, člani literarnih krožkov in uredniških odborov šolskih glasil itd.

»Kam bi prišli, če bi bilo vse popolnoma enako, kam bi pravzaprav ta svet šel, če ne bi bili mladi malo drugačni, malo bolj smeli, malo bolj drzni, malo bolj nepremišljeni na določen način,« so besede Mitja Gorjupa, slovenskega novinarja in družbenopolitičnega delavca, ki ga je pred dvema letoma komaj trintridesetletnega smrti iztrgala iz naše srede. Pod njegovim peresom je slovenska beseda vedno iskala pravico in resnico.

Sledimo mu! Nič ni dovolj dobro, da ne bi bilo lahko še boljše. Potrudimo se, da bomo z lepo sloven-

ske besedo povedali to, kar mislimo in občutimo, da bomo v svojih vrsticah videli sebe, kakor vidimo svoj obraz v ogledalu.

Veste, da ste prav vi, dragi naši mladi dopisniki, najmlajši zapisovalci zgodovine in vsega, kar je skoval narodnoosvobodilni boj? Vse, kar napišete, naj kot doslej prežema vaša iskrenost in preprostost. Taki ostanite, malo drugačni kot odrasli. Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

Najlepši vtisi

Rada bi napisala, kaj mi je bilo na srečanju pionirjev dopisnikov v Krškem najbolj všeč. Pravzaprav se je težko odločiti. Najbolj edinstven se mi je zdel lov na avtograme in s tem v zvezi prerivanje skozi gručo do tovariša Terčka, do pisatelja Slavka Preglja in skoraj nedostopnega Boža Kosa. Podpis tovariša Kosa z očmi, usti in nosom v črki o je vsakemu raztegnil usta v nasmeh.

Potem smo se s temi tovariši pogovarjali. Postavljali smo jim nekatera prav nagajiva vprašanja. Še bolj duhoviti so bili njihovi odgovori. Tovariš Kos nam je na tablo narisal Piko Nogavičko s konjem in Fickom. Enkratno!

ANKA KRPAN

8. a razred, osnovna šola Solkan

Govorili so, da je bil hraber borec

V skopo odmerjenih uricah, ki ostanejo podeželskemu učitelju, ko se za njim zapro vrata učnosti in utihne vik in krik otročadi, se je vitanjski šolnik vselej rad preselil za pisalni stroj in natresel radovednežem prgišče novic izpod Paškega Kozjaka in Pohorja, brez okraskov, kratko in jedrnat, tudi kritično, če je bilo treba pa jedko, če je puščica pomagala. Tako je živel in tako živi s temi hribovci, na zemljici, o kateri govori s takšnim navdušenjem, da bi bilo greh prekiniti ga in ustaviti tok besedi, v katere šegavi možakar izroča vso ljubezen, kar je premore. Ljudje izpod Pohorja hudomušneža cenijo, prelistavajo časopise in se ustavljajo ob imenu: **Franjo Marošek in pravijo**, glej, naš ravnatelj je spet nekaj napisal, naj svet ve, kaj delamo v teh globačah, da ne spuščamo le hlo dov po drčah. Ko se snidejo v gostilni sredi trga, gostobesedno nažebrajo svojemu šolniku svežega blaga za tiskarsko črnilo.

Tako so rojevajo vezi, ki neuničljivo povezujejo vitanjskega ravnatelja s svojimi, vezi, ki jih ne bi bilo, vsaj tako trdnih ne, če se ne bi rodile že kar iz nekakšne pregovorne navade, da so ljudje pod Pohorjem zavedni in trdni. Stari Marošek, srednje veliko kmetijo je imel na Loki, nedaleč od Dobrne, je skusil Doberdob in rusko fronto in nikakršna oblast ga ni mikala, s politiko pa se je le ukvarjal, toda za tiste čase sumljivo in oblastem neljubo, odvečno politiko. Možakar je bil razgledan: edini v širši okolici je znal izračunati kubaturo lesa. To je bilo več kot slabo. Pomenilo je konec goljufanja kmetov. Vse to je mali Franjo kajpak že spoznal. Vezi, ki so ga priklenjale na očeta in na ljudi, ki so jih goljufali s kubaturami, je še utrdil učitelj Zupanek (menda je pozneje padel v partizanih), ki je mladež med drugim spoznal z revolucionarno pesmijo Osamljeno zvonček zvonil. Zupanek ni dolgo prepeval z dobrnskimi otroki Zvončka, poklicali so ga na orožne vaje, mu dali vedeti, da nima tukaj kaj iskati in res se na Dobrno ni nikoli več vrnil.

Ko so se na dobrnski cesti prikazale prve nem-

ške čelade, je stari Marošek odločno dejal Franju, da je njegovega šolanja konec. Ko je nekaj pozneje nemškim oblastem moral plačati 150 mark kazni, se je možakar hočeš nočeš moral vdati. Poslej so bili v nenehnem strahu pred izselitvijo.

22. junija 1941 so sušili na največjem travniku seno, ko je prišla mimo sedova hči s Štajerskim gospodarjem, kjer je na prvi strani z velikimi zmagovalnimi črkami pisalo, da je Hitler napadel Ruse.

Marošek je jezno zabrisal vile na tla in preden je odšel politizirat s prijatelji, še dejal: »Hitlerja bo vzel hudič in prav na Rusiji si bo polomil zobe!«

Učne ure, nikjer napisane, od nikogar načrtovane, so spremenile svet tako rekoč kratkohladega Franja, ki je kmalu odradil, komaj sedemnajstleten, v partizane, v Tomšičevo brigado, noseč v sebi očetovo izročilo, plod njegovega »političarstva«, kot so takrat imenovali to njegovo poststransko dejavnost. Vihar pričakovanja, ki je besnel v fantiču izpod Paškega Kozjaka, se je kaj kmalu umiril in ob prvi borbi, srečanju s smrtjo in krvjo, odpovedjo ter strahom, prepustil mesto dosti mirnejšemu čustvu, toda za razliko treznejšemu, predanemu... Govorili so, da je bil hraber borec. In če se hrabrost sploh da meriti z odlikovanji, štiri mu vise na prsih, kadar je prilika za to, je kar dovolj. A Franjo priznava, da ga je bilo strah, da se je v strahu kalil. Morali bi imeti odlikovanja za strah. To je hrabrost. Če nisi najprej poznal strahu, nisi doživel srečanja s hrabrostjo, pravi.

Tam, kjer se šegavost srečuje z resnostjo in – kadar spregovori o šoli, njenih klopeh, malčkih in vsem, kar določa ritem tega življenja znotraj šolskih zidov – predanostjo poklicu, to se da razbrati iz hlastnih, nič naprej določenih besed in stavkov, iztrganih naravnost iz sredine, je vselej prijetno živeti. V takšni senci je tudi pozimi prijetno toplo.

Hvaliti? Le zakaj hvaliti? Marošek gotovo ni brez napak, kurir, mitraljezec in borec Marošek je pač človek, šolski ravnatelj v Vitanju, nekdanji

Franjo Marošek

skojevec, borec tretje brigade vojske državne varnosti. Nikakršna hvala ni to. Zaupati papirju delček človeka, to da. Le to. Vrednost vselej presodi okolica.

»O kom bi pisali v Vitanju? Čakajte, da se spomnim. O Marošku. Ne bo nič narobe. Veliko je naredil za kraj!« Človek se je obrnil in odšel. Mogoče sem ga videl prvič in zadnjič.

Franjo, ki ga je oče naučil ljubiti to zemljico, je po vojni skrbel zanjo na različnih karavlah, prijateljeval je s kot pekel temnimi nočmi, snegom čez glavo, neurji, kot vzeti iz pravljic, se grizel in trgal z malarijo v Djakovici in po odlično opravljeni administrativni šoli pri štabu KNOJ v Beogradu ostal pri polkovniku Obrenu Ivkoviću, Črnogorcu. Ne za dolgo. »Uka žej« je bila močnejša. Končal je večerno gimnazijo pa učiteljski tečaj in partijsko šolo, vmes pomagal ustanavljati delavske svete po celjskih podjetjih, se za hip ustavil v osnovni šoli Vitanje kot učitelj, da bi kmalu zatem postal predsednik občinskega odbora SZDL v Slovenskih Konjicah.

Če nekoga k nečemu vleče, ga pač zvleče, takšen je zakon narave. Franja je znova vrglo v učiteljski poklic. Dobesedno tako. Zapisal se mu je za večno, čeprav je bil v različnih obdobjih njegove življenjske poti le vmesna postaja. Pristal je znova v Vitanju in tam ravnatelj je še zdaj. Kadar ima čas, sede za pisalni stroj. Piše. O samoprispevkih, o celodnevni šoli, o razmerah, ki največkrat niso takšne, kot bi si želel. Včasih se njegova šolniška kopja zaderjo v teorijo. Razpreda niti dobrega in slabega, skuša pomagati, hoče biti tam, kjer se nekaj dogaja.

Dobrna in Vitanje, kraja, skrita med gorovjem, bi Marošek najbrž preli v pesem, če bi znal zlagati rime.

»Dobrna je zame najlepši kraj, kar sem jih videl v svojem petdesetletnem popotovanju po svetu. V to gnezdece, v to zibel pod Paškim Kozjakom se vedno rad vračam!«

Milenko Strašek

Vojaki v prvih vrstah

Po prvih vesteh o uničevalnih poplavih, ki so zajele mnoge kraje naše dežele, so pripadniki Jugoslovanske narodne armade takoj pritekli v pomoč. Specializirane enote raznih rodov armade so se skupaj s prebivalci, enotami teritorialne obrambe in civilne zaščite, takoj lotile najbolj odgovornega dela – reševanja prebivalstva iz ogroženih domov. Njihove izkušnje, organiziranost, plovna sredstva in mehanizacija so bila v teh trenutkih več kot potrebna.

Tako so se pripadniki Jugoslovanske narodne armade tudi tokrat znašli v prvih vrstah boja proti stihiji.

VEČERNJE NOVOSTI – 21. novembra 1979

Kako je z ekonomsko enakopravnostjo?

Družbeni proizvod na prebivalca je bil v Jugoslaviji leta 1953 (po uradnih podatkih) 65.391 dinarjev. Če to število označimo kot 100 odstotkov, potem bi bili relativni odnosi med republikami in pokrajinama naslednji:

1. SR Slovenija	191,06%
2. SR Hrvatska	114,3%
3. AP Vojvodina	96,2%
4. Ožja Srbija	92,0%
5. BiH	81,6%
6. SR Makedonija	58,8%
7. SR Črna gora	58,8%
8. AP Kosovo	53,3%

In kakšni so bili ti odnosi štirinajst let kasneje, leta 1977? Leta 1977 je bil družbeni proizvod na prebivalca v Jugoslaviji 33.818 (izražen v novih dinarjih in glede na cene tega leta). Če zdaj to število označimo kot 100 odstotkov, potem bi bili relativni odnosi med republikami in pokrajinama naslednji:

1. SR Slovenija	198,6%
2. Sr Hrvatska	127,5%
3. AP Vojvodina	120,0%
4. Ožja Srbija	97,0%
5. SR BiH	65,8%
6. SR Makedonija	64,7%
7. SR Črna gora	69,9%
8. AP Kosovo	29,9%

Če vzamemo razvite republike skupaj (Slovenijo, Hrvatsko, Vojvodino in Srbijo), je bil njihov položaj leta 1953 glede na Jugoslavijo 112,8 odstotka in nerazvitih (vsi ostali) 72,6 odstotka; leta 1977 je bil položaj razvitih 123,6 odstotka in nerazvitih 59,0 odstotka.

NIN – 14. novembra 1979

Ali veljajo manj tisti, ki ne morejo varčevati?

Sedanji način navajanja k varčevanju se izraža ne kot razumno razpolaganje z družbenimi in zasebnimi dobrinami, marveč kot hranjenje in kopičenje denarja. Zato lahko marsikaj očitamo tudi bankam za otroke, ki kažejo skrb za najmlajše predvsem s skrbjo za njihov odnos do denarja. S spodbujanjem otroka, da od malega varčuje denar, da bi ga imel kar največ, z razvijanjem želje po lastništvu ne spodbujamo v njem družbene in humane osebnosti.

Reklamno geslo neke banke: »ko stedi taj vredi« – zasluži poseben komentar. Vprašujemo: ali veljajo manj tisti, ki ne morejo varčevati? S takšnim enostranskim načinom varčevanja se razvija predvsem težnja po lastnini in varčevanje postane samo sebi namen. Za njim ni ali se ne vidi drugega namena, razen kopičenja denarja. Izginejo vsi drugi razlogi, zaradi katerih bi morali vestno ravnati z denarjem, pozablja se, da je to sad našega dela, in da je njegovo najbolj skromno

trošenje, da odgovorneje ravnamo do samega sebe in drugih.

Prevzeti praznovanje svetovnega dneva varčevanja in njegovo predstavljanje z dežjem svetlikavih dinarjev v ničemer ne ustreza družbeni vlogi varčevanja. Hranjenje denarja, na katerega se sklicuje letošnji plakat, je izpeljana oblika varčevanja, ki jo danes v naši državi lahko uporabi le del (kolikšen) občanov. Prave, manj uporabljene in zapostavljene, toda pomembnejše oblike varčevanja se pojavljajo, kadar gospodarno, nepotratno uporabljamo surovino pri izdelavi kakšnega proizvoda, kadar ne odvržemo kruha samo zato, ker lahko kupimo drugega, ko uporabljamo domačo surovino in ne dajemo deviz za tisto, kar imamo doma. Rezultat takšnega odnosa je določena količina denarja, ki se lahko uporabi za druge namene. V tem primeru dinarji ne padajo »z neba«, kot je to predstavljeno na plakatu, marveč so sad drugačnega obnašanja pri delu.

KOMUNIST – 16. novembra 1979

TITO: Tudi danes se je za kaj bojevali

Mladi ljudje morajo vedeti, da je ta družba njihova, da jim daje velike perspektive, da pa se morajo tudi sami bojevati, prek organov samoupravljanja in povsod drugod, za napredek družbe, za interese naše socialistične skupnosti, za svoje interese.

Ko govorimo o deležu mladine v preteklosti, danes nekateri pravijo: to so bili drugačni časi, vojna in revolucija, »lepi« časi. Pravijo, da se je bilo takrat za kaj bojevati. Jaz pa trdim: tudi danes se je za kaj bojevati, pa še kako. Moramo ne le ohraniti tisto, kar smo si pridobili, temveč tudi nenehno graditi novo. Sicer pa ne bi nikomur želel, da bi doživel vojno in kataklizmo, vse tisto, kar smo morali mi preživeti. Dobro pa je poznati preteklost. Danes, ko so naši ljudje okusili blaginjo socializma, mladi ne vedo, kako je bilo nekdaj, kaj je pomenilo delati za bedno plačo, in to v razmerah, ko so se delavci bojevali za deveturni delavnik.

Tradicije SKOJ in našega mladinskega gibanja nasploh so zares svetle. Opozarjati moramo na vse tiste vrline, s katerimi so se ponašali naši mladinci, zlasti med vojno, na vse one etične vrednote, ki so se kalile. Seveda je to treba povezovali z današnjim časom in bogatiti z novo vsebino naše socialistične samoupravne družbe. Te dejavnosti mora biti več. In ne moremo čakati, da bo mlad človek postal starejši in da se bo šele tedaj uveljavil ter postal dejaven. Ni dovolj samo širina gibanja; nujna je tudi akcija.

(Iz pogovora
predsednika Tita
»Mladosti«)

»Ne, so predrage!«

Majhno dekletce se je na četrtem Slovenskem knjižnem sejmu ustavilo pri slikanicah. Velik svinčnik je imelo v rokah in z njim na košček papirja zapisovalo naslov za naslovom. »Vse to boš kupila, kajne?« »Ne, so predrage!« »Čemu pa potem pišeš?« »Rada bi jih imela, ker jih še nimam.« »Mojca!« je poklicala mama in pretrgala pogovor, ko je postal najzanimivejši.

DELO – 22. novembra 1979